ŽVILGSNIS Į PASAULĮ





ŠUNYS

Pažintis su šunų, šakalų, vilkų ir lapių pasauliu — jų raida, elgsena ir prijaukinimu



















ŽVILGSNIS Į PASAULĮ

ŠUNYS



alma littera
VILNIUS 1998



Bladhaundas



Danų dogo šuniukai



Rudoji lapė



Karčiuotojo
vilko griaučiai



Australų šilkaplaukis terjeras



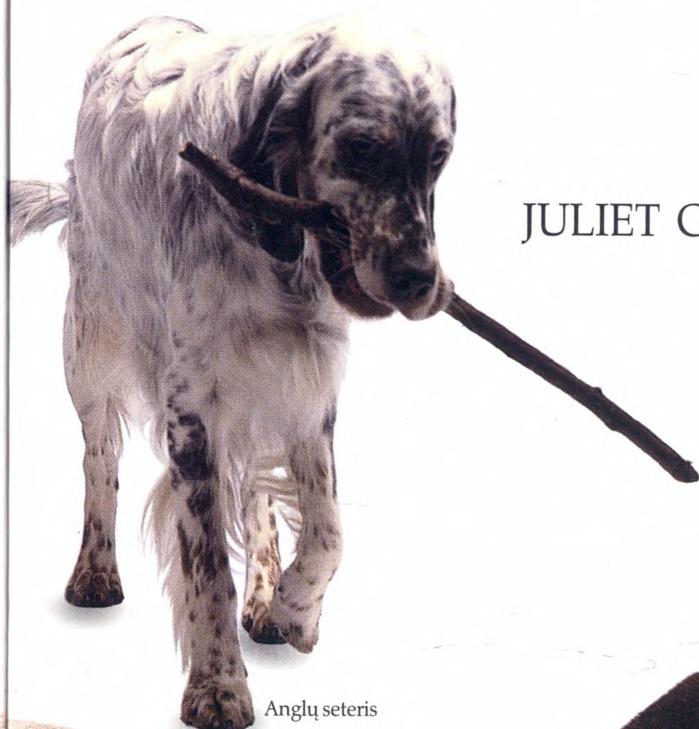
Šampūnu
išmuilintas pudelis

ŽVILGSNIS Į PASAULĮ

ŠUNYS


Bronzinis Anubis, apie 600 m. pr. Kr. – 300 m. po Kr.


Australų terjeras


Anglų seteris


Du saliukiai

Parašė
JULIET CLUTTON–BROCK


Poliarinės lapės jaunuiklis vasaros kailiu




Pėdsakus uodžiantis biglis



A DORLING KINDERSLEY BOOK


Ilgaplaukis ir mažasis šiurkščiaplaukis taksas


Poliarinė lapė žiemos kailiu


Feneko kaukolė



A DORLING KINDERSLEY BOOK

Versta iš: EWG (Eyewitness Guides)
Juliet Clutton–Brock DOG
Dorling Kindersley, London, 1994

Meninė redaktorė
Jutta Kaiser–Atcherley
Nuotraukų konsultantė Cynthia Hole
Speciali fotografija Jerry Young, Alan Hills iš
Britų muziejaus, Colin Keates iš Gamtos
istorijos muziejaus

Iš anglų kalbos vertė Audronė Tupikina

Redagavo Danutė Rimšienė
Kompiuteriu maketavo Andrius Baškatovas

ISBN 9986–02–509–5

SL 412. Išleido leidykla „Alma littera",
Šermukšnių g. 3, 2600 Vilnius


Šuo mišrūnas


Pėdsekys


Bronzinis šuo iš Egipto, apie
300 m. pr. Kr. – 300 m. po Kr.


Prancūzų
buldogas


Romėnų
bronzinė
lempa (šuns
galvos ir kojų
kompozicija),
I a. pr. Kr. –
I a. po Kr.

Turinys


Bokseris

Kas yra šuo?



MELDŽIANT LAIMIKIO
Vokiečių dailininkas Albrechtas Diureris (Dürer; 1471–1528) pavaizdavo šv. Hubertą, medžiotojų globėją šventąjį, su jo šunimis.



ŠUNŲ ŠEIMAI, kuri lotynų kalba vadinama *Canidae* nuo žodžio *canis* – „šuo", priklauso apie 37 dabar gyvenančių vilkų, šakalų, lapių ir laukinių šunų rūšys bei naminiai šunys. Visi šunų šeimos atstovai (šuniniai) yra plėšrūnai, arba mėsėdžiai, ir tam tikrais būdais prisitaikę medžioti. Dantimis (p. 8–9) jie nužudo auką, kramto mėsą, traiško kaulus ir kartais kaunasi vienas su kitu. Jų puikiai išlavėjusi rega, klausa ir uoslė (p. 14–17) – didelės akys, stačios ausys ir jautri nosis – reiškia, kad jie gali sėkmingai aptikti grobį, nesvarbu, ar jie būtų bendruomeniniai, ar pavieniai medžiotojai (p. 18–19). Visi laukiniai šunys, išskyrus Pietų Amerikos miškinį šunį (p. 32–33), turi ilgas kojas, pritaikytas greitai bėgti, persekiojant grobį. Visi šuniniai vaikščiodami remiasi pirštais ir turi būdingas pėdas su penkiais pirštais ant priekinių kojų ir keturiais – ant užpakalinių. Naminiai šunys ant užpakalinių kojų kartais turi papildomą, penktąjį (rudimentinį) pirštą. Laukinių šunų uodega ilga, o tankus kailis paprastai būna be dėmių ar dryžių (p. 12–13). Šunų šeimos žinduoliai paprastai poruojasi kartą per metus ir po 2 mėnesių atsiveda šuniukų vadą (p. 20–21). Kaip ir visi žinduoliai, motina žindo gimusius jauniklius ir kelis mėnesius jais rūpinasi, padedant kitiems šeimos nariams.



ŠUNŲ PAPLITIMAS
Laukiniai šunų šeimos atstovai iš pradžių buvo paplitę visuose pasaulio žemynuose, išskyrus Australaziją, kur juos įvežė žmogus (p. 36–37), ir Antarktidą.



DRAUGIŠKASIS ŠAKALAS
Yra keturios šakalų rūšys (p. 24–25) – paprastasis, juostuotasis, juodnugaris ir Etiopijos. Jie visi paplitę Afrikoje, bet paprastasis šakalas gyvena ir kai kuriose Europos bei Azijos vietose. Šakalai gyvena ir medžioja poromis, kurios paprastai lieka drauge visą gyvenimą.



RUDOJI ATSISKYRĖLĖ
Rudoji lapė – vieniša triušių ir graužikų medžiotoja. Visos lapių rūšys (p. 28–31) elgiasi kitaip negu kiti šuniniai (p. 18–19). Būdingiausias lapės bruožas – pūkuota uodega.



ĮVAIRIAUSI ŠUNYČIAI
Yra išvesta nepaprastai įvairios išvaizdos, dydžio ir spalvų šunų veislių. Šiame piešinyje pavaizduota tik keliolika iš maždaug 400 pasaulyje gyvuojančių naminių šunų veislių (p. 48–61). Visos šios veislės kilusios iš vilko, kurį žmogus pirmąkart prisijaukino maždaug prieš 12 000 metų (p. 8–9).



ŠILTOS KOJOS
Bene neįprasčiausias viduramžiais paplitęs šunų panaudojimo būdas – šuo buvo tikinčiųjų „kojų šildytuvas". Šiame puikiame vitraže (dešinėje) matome biblinius personažus Tobiją ir Sarą bei jų šunį.

Paprastai būna 42 dantys (p. 8–9), bet pirmieji apatiniai krūminiai dantys maži ir plokšti – kitaip negu kitų šunų

Pilkasis vilkas

STAMBIAUSIAS ŠUNŲ ŠEIMOS ATSTOVAS
Vilkas (p. 22–23) – stambiausias iš visų laukinių šunų šeimos žinduolių. Jis gyvena ir medžioja šeimynine grupe (gauja) ir yra labiausiai iš visų plėšrūnų prisitaikę gyventi bendruomenėmis. Vilkas yra visų naminių šunų protėvis (p. 48–61).

Šio vilko storas kailis yra pilkas, bet kailio spalva gali būti nuo visiškai baltos, rausvos arba rudos iki juodos

AFRIKOS MEDŽIOKLIS
Hieninis šuo – tobulai išsivystęs bendruomeninis plėšrūnas, kuris medžioja šeimyninėmis grupėmis. Šie laukiniai šunys gyvena Afrikos stepėse (p. 26–27), bet jiems gresia išnykimas, nes juos negailestingai naikina ūkininkai, puola ligos, o jų grobį dažnai pasiglemžia kiti plėšrūnai.

Hieninis šuo



Snukis didelis, o dantys skiriasi nuo šuns

Trumpesnės užpakalinės kojos suteikia tipišką prigludusią pozą

Ilgos, stiprios priekinės kojos

Ši dryžuotoji hiena aptinkama Afrikoje ir Vakarų Azijoje. Hienos minta susimedžiotu grobiu arba dvėsena ir turi stiprius dantis, sutraiškančius kaulus, kurių nesugeba perkrimsti didžiosios katės.

Sterblinis vilkas panašus į šunį, bet tai buvo sterblinis žinduolis, visai negiminingas šunų šeimai. Dabar jis žinomas tik iš muziejinių eksponatų.



Apvalios ausys

Stora, raumeninga pamatu uodega negalėjo būti vizginama kaip šuns

Kas ne šuo?

Kartais šunimis vadinami hiena, sterblinis vilkas ir prerijų šunelis šunų šeimai nepriklauso. Trys hienų šeimos (*Hyaenidae*) rūšys yra labiau giminingos katėms. Jau išnykęs sterblinis vilkas buvo sterblinis žinduolis, gyvenęs Australijoje, tuo tarpu Šiaurės Amerikos prerijų šunelis yra voverėms giminingas graužikas.



Prerijų šuneliai – bendruomeniniai graužikai, gyvenantys bendruose urvuose, kurie užima iki 65 ha.

SIRIJUS
Ryškiausia žvaigždė danguje yra Sirijus Didžiojo Šuns (*Canis Major*) žvaigždyne. Lygiai taip, kaip kosmose per milijonus metų įvyko daugybė pakitimų, taip ir Žemėje per milijonus metų išsirutuliojo šunų šeima.

Šunų šeimos evoliucija

PRIEŠ 30 MILIJONŲ METŲ oligoceno periode Žemėje atsirado pirmasis į šunį panašus gyvūnas *Cynodictis* (ilgu snukiu mangustą primenantis gyvūnas). Jis pakeitė anksčiau plačiai paplitusių plėšrūnų grupę – kreodontus. Visos seniausios šunų šeimos fosilijos aptiktos Šiaurės Amerikoje oligocene. Kitas į šunį panašus plėšrūnas, *Tomarctus*, pasirodė mioceno periode, prieš 24 milijonus metų. Vėliau išsivystė *Canis* genties žinduoliai, iš jų maždaug prieš 300 000 metų atsirado vilkas (*Canis lupus*). Iš šio vilko maždaug prieš 12 000 metų atsirado pirmieji naminiai šunys. Buvo ir kitų, į šiuos šunų protėvius panašių gyvūnų, tokių kaip oligoceno periodo hienodontai, bet šie buvo giminingi tikrosioms hienoms, kurios artimesnės kačių šeimai. Iš *Cynodictis* plėšrių šunų protėvių išsirutuliojo eiklių kojų mėsėdžiai, kurie medžiojo grobį atvirose stepėse. Šį gyvenimo būdą paveldėjo dauguma dabar gyvenančių rūšių.



Cynodictis kaukolės vaizdas iš šono

Cynodictis kaukolės vaizdas iš gomurio pusės

30 MILIJONŲ METŲ SENUMO GALVA
Ši iškastinė vieno iš šunų šeimos protėvių kaukolė buvo į mangustą panašaus gyvūno *Cynodictis*, gyvenusio maždaug prieš 30 milijonų metų.

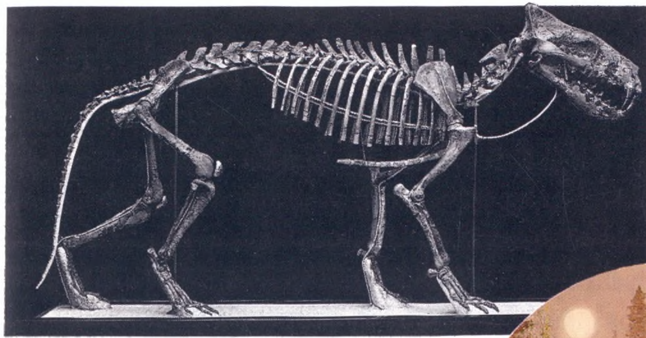
LIŪDNAS LIKIMAS
Išnykęs vilkas *Canis dirus* (apačioje) gyveno ledynmečiu Kalifornijoje. Jis buvo didžiulis – daug didesnis už bet kurį dabar gyvenantį vilką – ir medžiojo mamutus bei kitus stambius ledynmečio žinduolius.



Canis dirus rekonstrukcija



Ši rekonstruota Rančo La Brea dervos duobių Kalifornijoje (netoli Los Andželo, JAV) scena vaizduoja mamutą puolančius vilkus *Canis dirus* ir kardadantį tigrą *Smilodon* (dešinėje)



Hyaenodon rekons-trukcija



Restauruotas *Hyaenodon,* puolantis į elnią panašų gyvūną

NESENA HIENA

Hyaenodon buvo didesnis už daugumą kitų oligocene maždaug prieš 30 milijonų metų gyvenusių plėšrūnų. Jis gyveno Šiaurės Amerikoje ir tikriausiai medžiojo stambius to meto kanopinius gyvūnus. Pavadintas *Hyaenodon* dėl labai didelės galvos ir stiprių žandikaulių, bet jis nebuvo dabar gyvenančių hienų protėvis.

TURINT ŽANDIKAULĮ

Milijonus metų trukusią šunų šeimos raidą galima atkurti net ir iš smulkių fosilijų, kaip šie *Cynodictis,* žandikaulių. Nors ir mažesni, šio plėšrūno dantys labai panašūs į dabartinio šuns dantis.

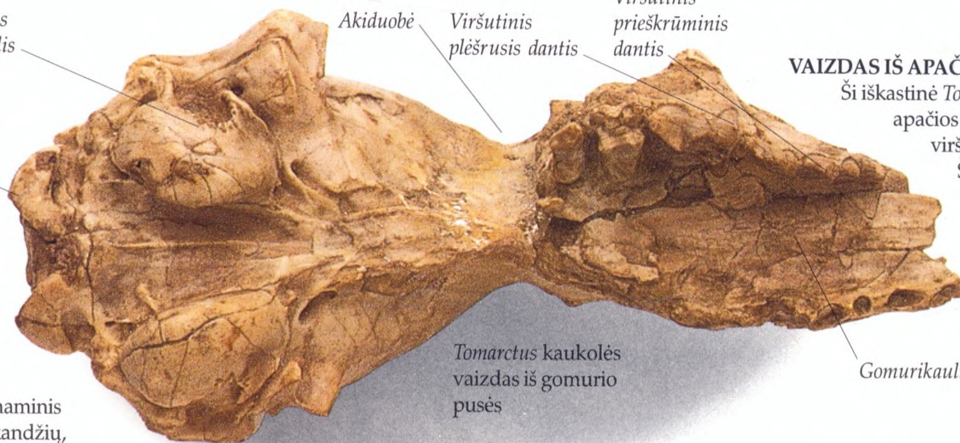


Apatinis žandikaulis



Apatinis žandikaulis

Trys iškastinio *Cynodictis* žandikaulio fragmentai (viršuje ir kairėje)



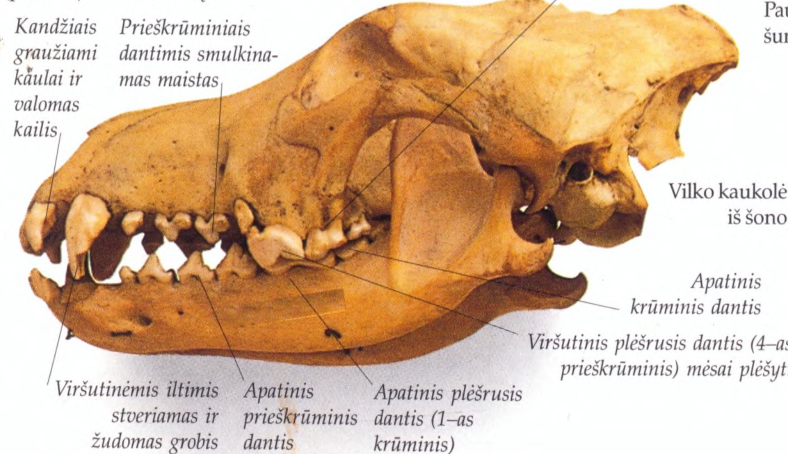
Tomarctus kaukolės vaizdas iš gomurio pusės

VAIZDAS IŠ APAČIOS

Ši iškastinė *Tomarctus* kaukolė parodyta iš apačios taip, kad gomurys būtų viršuje. *Tomarctus,* gyvenęs Šiaurės Afrikoje maždaug prieš 5 milijonus metų, turėjo kai kuriuos šunims būdingus bruožus, bet nebuvo artimas šunų šeimos protėvių giminaitis.

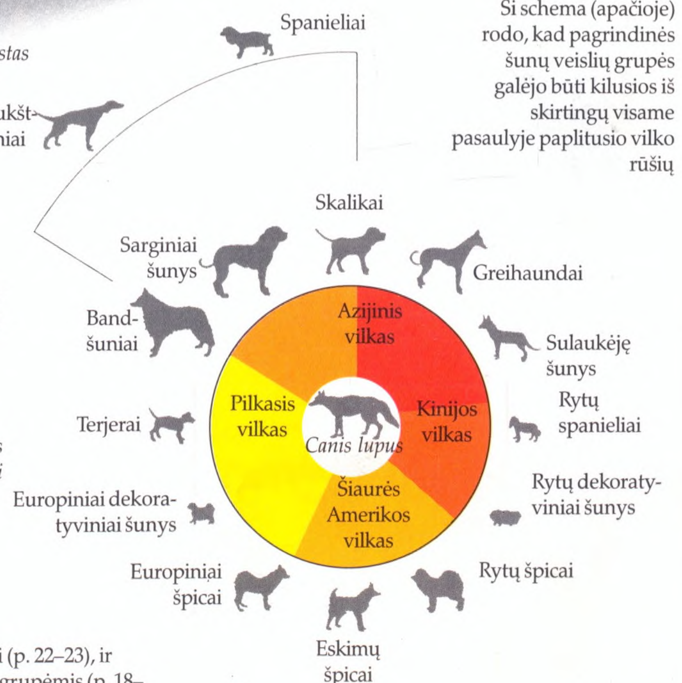
STAMBIAUSIAS LAUKINIS ŠUO

Vilkas yra stambiausias iš visų dabar gyvenančių laukinių šunų šeimos atstovų, kaip matyti iš jo kaukolės (apačioje). Kaip ir dauguma šuninių, tarp jų ir naminis šuo, vilkas turi 42 dantis: 12 kandžių, 4 iltis, 16 prieškrūminių ir 10 krūminių dantų (4 viršutinius, 6 apatinius). Išimtis – raudonasis vilkas turi 40 dantų, miškinis šuo – 38 ir didžiaausė lapė (p. 12–13) – 46–50 dantų.



Vilko kaukolė iš šono

Ši schema (apačioje) rodo, kad pagrindinės šunų veislių grupės galėjo būti kilusios iš skirtingų visame pasaulyje paplitusio vilko rūšių



Šiuolaikinė naminių šunų evoliucija

ŠIUOLAIKINĖ EVOLIUCIJA

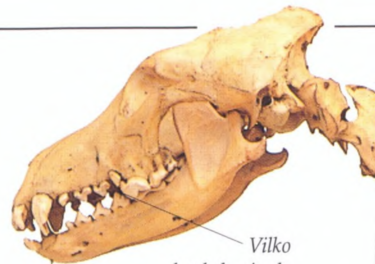
Per paskutinį ledynmetį, maždaug prieš 40 000 metų, ir vilkai (p. 22–23), ir žmonės gyveno šeimyninėmis bendruomeninių medžiotojų grupėmis (p. 18–19). Jie netgi konkuravo dėl to paties grobio. Galbūt jie žudė vienas kitą, kai tik buvo įmanoma, bet galimas daiktas ir tai, kad vilkai pradėjo maitintis žmonių paliktomis atliekomis. Kartais maži vilkiukai (p. 20–21) būdavo prijaukinami ir veisdamiesi jie per daugelį kartų išsivystė į naminius šunis (p. 48–61).

Šunų griaučiai



MOTINĖLĖ HABARD
Šio gerai žinomo vaikiško eilėraštuko senutė neturi savo šuniui kaulų pagraužti (p. 62–63) – „jos bufetas tuščias".

VISŲ ŽINDUOLIŲ GRIAUČIAI sudaro tvirtą rėmą, ant kurio remiasi visos kitos kūno dalys. Kaukolės kaulai saugo galvos smegenis, burną, akis, nosį ir ausis. Stuburas gaubia širdį, plaučius ir virškinamąjį traktą. Mentė ir dubens lankas yra ašys, leidžiančios galūnių kaulams judėti. Prie kaulų galų prisitvirtinę raiščiai ir sausgyslės, kurios veikia kaip stiprūs elastingi jungiantys, bet kartu ir leidžiantys juos judinti dirželiai. Raumenys irgi prisitvirtinę prie kaulų sudėtinga sistema, kuri leidžia kūnui judėti visomis kryptimis. Kiekvienam griaučių kaului būdingi tam tikri požymiai, iš kurių galima pažinti, kad jis priklauso šunų šeimos atstovui. Vilkų, šunų (tiek laukinių, tiek naminių) ir lapių kaukolės visada pailgos, o dantys dideli. Kaklas ir stuburas irgi palyginti ilgi, šonkauliai sudaro stiprią ląstą krūtinei apsaugoti, o ilgi galūnių kaulai pritaikyti greitai bėgioti.



Vilko kaukolę visada galima pažinti iš didelių mėsą plėšančių plėšriųjų dantų

VISOJE SAVO GROŽYBĖJE
Išskyrus kai kuriuos didžiulius naminius šunis, vilko (p. 22–23) griaučiai iš visų šunų šeimos gyvūnų yra didžiausi.



Poliarinis vilkas



Hieninio šuns griaučiai



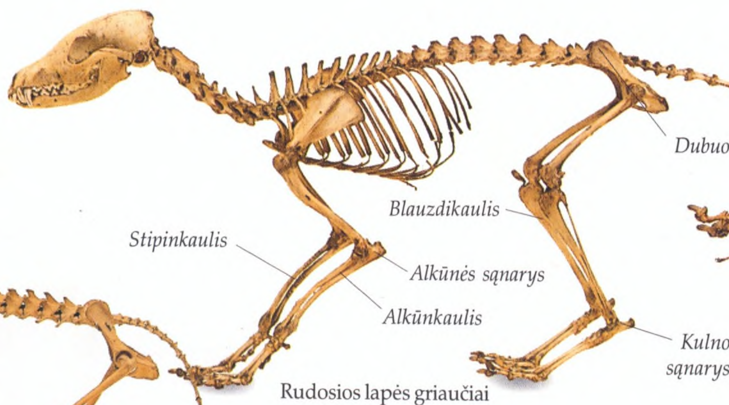
AFRIKOS MEDŽIOKLIS
Palyginti su kūno dydžiu, hieninis šuo (p. 26–27) turi labai ilgas kojas, todėl ieškodamas grobio gali nubėgti didelį atstumą.

Hieninis šuo

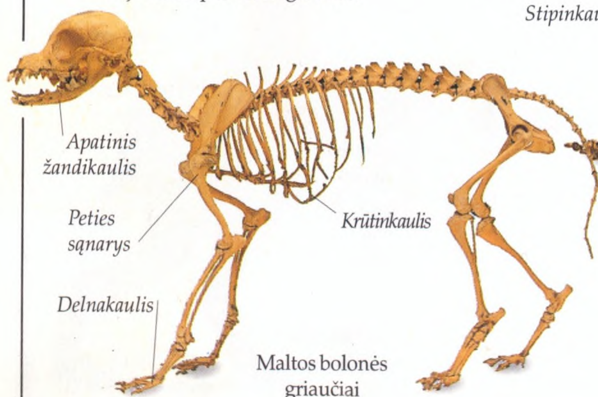


Rudoji lapė

MAŽOJI RUSVUOLĖ
Rudoji lapė daug laiko praleidžia sėlindama po krūmais ir uolomis. Palyginti su kūno dydžiu, jos kojos trumpesnės negu vilko.



Rudosios lapės griaučiai

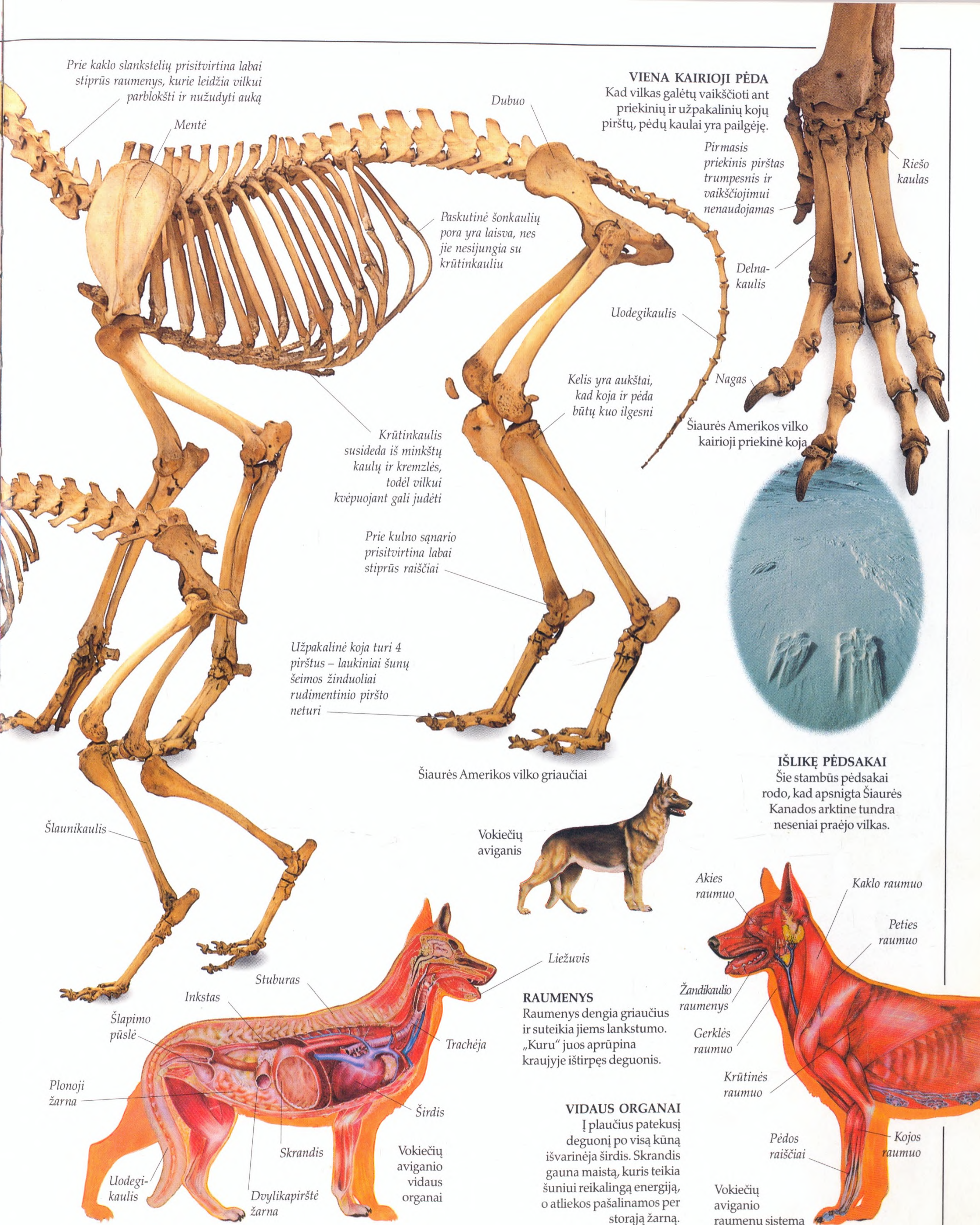


Maltos bolonės griaučiai

PŪKŲ KAMUOLIUKAS
Ši pūkuota Maltos bolonė visai nepanaši į vilką, bet po jos oda slypintys griaučiai yra kaip mažyčio vilko.



Maltos bolonė



Prie kaklo slankstelių prisitvirtina labai stiprūs raumenys, kurie leidžia vilkui parblokšti ir nužudyti auką
Mentė
Dubuo
VIENA KAIRIOJI PĖDA
Kad vilkas galėtų vaikščioti ant priekinių ir užpakalinių kojų pirštų, pėdų kaulai yra pailgėję.
Pirmasis priekinis pirštas trumpesnis ir vaikščiojimui nenaudojamas
Riešo kaulas
Paskutinė šonkaulių pora yra laisva, nes jie nesijungia su krūtinkauliu
Delna-kaulis
Uodegikaulis
Kelis yra aukštai, kad koja ir pėda būtų kuo ilgesni
Nagas
Šiaurės Amerikos vilko kairioji priekinė koja
Krūtinkaulis susideda iš minkštų kaulų ir kremzlės, todėl vilkui kvėpuojant gali judėti
Prie kulno sąnario prisitvirtina labai stiprūs raiščiai
Užpakalinė koja turi 4 pirštus – laukiniai šunų šeimos žinduoliai rudimentinio piršto neturi
Šiaurės Amerikos vilko griaučiai
IŠLIKĘ PĖDSAKAI
Šie stambūs pėdsakai rodo, kad apsnigta Šiaurės Kanados arktine tundra neseniai praėjo vilkas.
Šlaunikaulis
Vokiečių aviganis
Akies raumuo
Kaklo raumuo
Peties raumuo
Liežuvis
Stuburas
Inkstas
Šlapimo pūslė
Trachėja
RAUMENYS
Raumenys dengia griaučius ir suteikia jiems lankstumo. „Kuru" juos aprūpina kraujyje ištirpęs deguonis.
Žandikaulio raumenys
Gerklės raumuo
Krūtinės raumuo
Plonoji žarna
Širdis
VIDAUS ORGANAI
Į plaučius patekusį deguonį po visą kūną išvarinėja širdis. Skrandis gauna maistą, kuris teikia šuniui reikalingą energiją, o atliekos pašalinamos per storąją žarną.
Skrandis
Vokiečių aviganio vidaus organai
Pėdos raiščiai
Kojos raumuo
Uodegi-kaulis
Dvylikapirštė žarna
Vokiečių aviganio raumenų sistema



KAILINIAI
Iki mūsų šimtmečio žiemą žmonės siūdinosi drabužius iš gyvūnų kailių, kad nesušaltų. Šiandien, kai yra daug dirbtinių medžiagų, kailinių dėvėjimas rodo, kad tam žmogui visai nerūpi mažėjantis laukinių gyvūnų skaičius ir jų kančios.

Kailis, galva, uodega

ŠUNŲ ŠEIMOJE KAILIO PLAUKAI būna įvairaus ilgio ir tekstūros. Kailio paskirtis – šildyti šunis, todėl šalto klimato kraštuose jis tankesnis, o ten, kur karšta – trumpesnio plauko. Kailis susideda iš dviejų sluoksnių: tankios vilnos poplaukio, paprastai vienspalvio, ir viršutinio sluoksnio iš šiurkštesnių plaukų, vadinamų akuotais, kurie turi natūralių riebalų, saugančių kailį nuo sudrėkimo, ir suteikia jam dryžuotą arba margą raštą. Kailio spalva yra baltos, juodos ir gelsvai rudos spalvos variantai. Visi laukiniai šunys – stambus vilkas ar smulki didžiaausė lapė – turi pailgą galvą su stačiomis ausimis ir tiesiuose žandikauliuose eile išsidėsčiusiais dantimis. Visų šunų uodega irgi panaši: ilga, tiesi, neretai papurusi, baltu arba juodu galiuku. Šuns uodega – viena svarbiausių jo kūno dalių ir naudojama pusiausvyrai išlaikyti greitai bėgant, jausmams išreikšti, o iškelta aukštyn duoda ženklą kitiems grupės nariams. Nė vieno laukinio šuns uodega nebūna nuolat užriesta virš nugaros. Prijaukinus šunį, visi šie bruožai buvo pakeisti, specialiai atrenkant tam tikrus bruožus kiekvienai šunų veislei.

Daugelio naminių šunų uodega, kaip antai šio australų terjero (p. 52–53), patrumpinta, kad būtų pakelta

Rudosios lapės (p. 28–29) uodega visada rausva ir pūkuota

Pilkosios lapės (p. 28–29) kailis pilkas ir švelnus (kairėje)

Smėlinė lapė (p. 30–31) gyvena labai karštose vietose ir turi puikų, tankų kailį (viršuje)

Stora Berno zenenhundo uodega (p. 56–57) neleidžia jam sušalti

Hieninio šuns (p. 26–27) plaukai trumpi (viršuje), todėl bėgdamas jis neperkaista

Taksai (p. 48–49) būna ilgaplaukiai (dešinėje), trumpaplaukiai ir šiurkščiaplaukiai (toliau dešinėje)

Šiurkštūs mažojo takso plaukai (viršuje)

Dalmatino (p. 54–55) net uodega išmarginta dėmėmis

Ryzenšnaucerio plaukuota uodega patrumpinama nukerpant (p. 44–45)

PLAUKŲ METIMAS
Dauguma laukinių ir naminių šunų kiekvieną pavasarį ir rudenį šeriasi, todėl vasarą jų kailis plonas, o žiemą – storas. Šio vokiečių aviganio (p. 44–45) kailis šeriasi.

Smegenų dėžė

Didelė akiduobė

Viršutinis žandikaulis

Ausies kaulelis

Iltis

Japonų čino kaukolės vaizdas iš šono

Apatinis žandikaulis

JAPONŲ ČINAS
Visi šunys yra kilę iš vilko, net ir šis japonų činas, arba spanielis, turintis mažą apvalią galvą ir trumpus, lenktus žandikaulius.

Akiduobė

Viršutinis krūminis dantis

Iltis

Kandys

Kietasis gomurys

Ausies kaulelis

Skruostinis lankas akiduobės išoriniame pakraštyje

Japonų čino kaukolės vaizdas iš gomurio pusės

Didžiulė galva

ŠUNŲ PROTĖVIS
Vilkai (p. 22–23) turi tipišką pailgą galvą ir snukį.

Poliarinis vilkas

Tvirta nosis

ŠUO SEKLYS
Bladhaundo galva tiesi, snukis nėra aiškiai išreikštas. Labai jautri uoslė padeda jam sekti pėdsakais (p. 16–17).

Bladhaundas

SKIRTINGI DANTYS
Didžiaausės lapės dantys kitokie, negu visų kitų šuninių (mažesni ir jų yra ne 42, bet 4–8 dantimis daugiau), tačiau jos galva tebėra panaši į šunis.

Didžiaausės lapės kaukolė iš gomurio pusės

Mažas krūminis dantis vabzdžiams ėsti

Kandys

Kietasis gomurys

Tiesus galvos profilis

Foksterjeras

TIESAUS PROFILIO
Išvedant foksterjerą (p. 52–53), buvo stengtasi, kad jo galva būtų labai tiesi, o pakaktys nežymus.

Smegenų dėžė

Skruostinis akiduobės lankas

Nosies sritis

Ausies kaulelis

Kandys

Iltis

Apatinis žandikaulis

Didžiaausės lapės kaukolė iš šono

Pekinas

Plokščias snukis

PUIKUSIS PEKINAS
Po ilgalaikės atrankos (p. 58–59) buvo išvestas pekinas, turintis mažą apvalią galvą, plokščią snukį, nulėpusias ausis ir minkštą kailį.



Rega ir klausa



MEDŽIOKLĖS RAGAS
Medžiokliniai šunys mokomi paklusti rago garsui ir žmogaus balsui.

VISI NAMINIAI ŠUNYS, pekinai (p. 58–59) ar danų dogai (p. 56–57), paveldėjo savo protėvio vilko akis ir ausis. Visi naminio šuns jutimai evoliucionavo taip, kad jis galėtų būti bendruomeninis stambaus grobio medžiotojas, tačiau įvairiose šunų veislėse šie jutimai buvo pritaikyti ir išlavinti dirbtinės atrankos būdu. Medžiokliniai šunys, kurių rega gerai išlavėjusi (p. 48–49), pavyzdžiui, greihaundai, per ilgus šimtmečius veisimui buvo atrenkami tik gerai matantys, todėl ilgainiui greihaundų rega tapo netgi geresnė už vilko. Vienas pokytis, kurį įgijo beveik visi naminiai šunys, yra tas, kad jų akys žvelgia ne į šoną, kaip vilko, o į priekį. Vilkai ir naminiai šunys girdi prasčiau už kai kuriuos kitus plėšrūnus, nes paprastai medžioja sutemus, kai rega yra svarbesnė už klausą. Tačiau lapės medžioja naktį ir manoma, kad jų klausa jautresnė už vilko.





ŠUNŲ ŠVILPUKAS
Dauguma šunų atsiliepia į švilpuko garsą.



SUKLUSĘS ŠUO
Didelės stačios ausys krutinamos tai šen, tai ten, kai šis šuo nustatinėja, iš kur sklinda garsas, kurio jis klausosi.

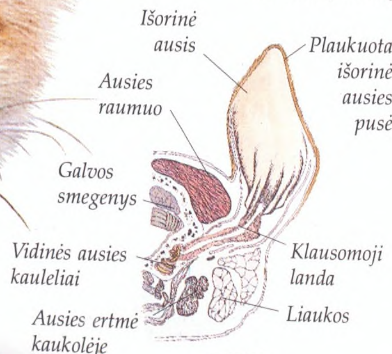
Tankus kailis šildo feneką šaltomis dykumos naktimis

LAPUTĖ FENEKAS
Fenekas – mažiausia lapių šeimos rūšis. Gyvena Sacharos ir Arabijos dykumose ir gerai prisitaikiusi neperkaisti ir susirasti maisto įkaitusiame smėlyje.

Feneko šviesios spalvos kailis blankus, kad dieną atspindėtų dykumos karštį

Didžiulės ausys padeda fenekui atvėsti ir išgirsti menkiausią garsą, kuris galėtų reikšti arti esantį maistą

Pilvo kailis dar blankesnis, kaip ir beveik visų plėšrūnų

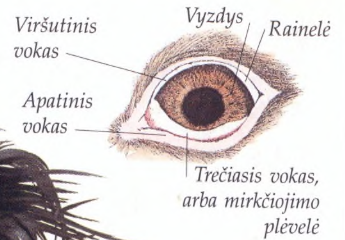


AUSIS
Visi laukiniai šunų šeimos atstovai turi stačias ausis, padedančias nustatyti, iš kur sklinda garsas.

GRAŽUSIS KURTAS

Kurtas (p. 46–47) yra tipiškas medžioklinis šuo su puikiai išlavėjusia rega. Dėl aštrių akių jis buvo naudojamas laukinių žvėrių ir paukščių medžioklei Viduriniuosiuose Rytuose, vėliau rusų didikai naudojo juos tradicinei vilkų medžioklei.

Akys didelės ir žvelgia tiesiai į priekį, todėl kurto rega tikriausiai yra stereoskopinė – jis, kaip ir žmogus, mato trimis matmenimis



AKIS

Šuns viršutinio ir apatinio akies voko viduje yra trečiasis vokas – jis saugo akį nuo nešvarumų ir dulkių.



MUMIFIKAVIMO DIEVAS SU ŠAKALO GALVA

Anubis, senovės egiptiečių dievas su šakalo galva, globojo balzamavimą ir sverdavo mirusiųjų širdis.

Antsnukius (p. 46–47) paprastai dėvi lenktyniaujantys greihaundai



Kai viršutiniai dantys susiglaudžia su apatiniais, tai vadinama žirkliška sankanda

GREIHAUNDAS NUGALĖTOJAS

Šis greihaundas įdėmiai laukia lenktynių pradžios, visi jo jutimai įtempti. Bėgdamas jis nenuleis akių nuo mechaninio kiškio, tarsi šis būtų gyvas gyvūnas.



KARČIUOTASIS VILKAS

Vadinamasis Pietų Amerikos savanų karčiuotasis vilkas (p. 32–33) turi labai dideles ausis ir girdi menkiausią garsą aukštoje žolėje.



MEDŽIOKLĖ PRASIDĖJO

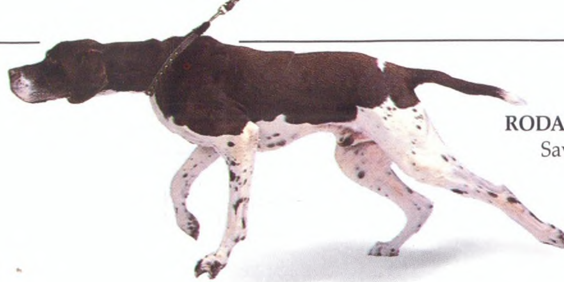
Ši hieninių šunų gauja persekioja oriksą. Didelėmis akimis jie mato grobį, o didelėmis ausimis klausosi gaujos bendravimo garsų, be to, išgirsta, ar į jų grobį nesikėsina kiti plėšrūnai.



SARGINIS ŠUO

Šis šuo – senovės romėnų statulėlė – akylai stebi ir klausosi, ar prie durų nėra vagių.

Sekant pėdsakais



RODANTIS POINTERIS
Savo jautria nosimi pointeris uostinėja žemę, tada „parodo", kur yra grobis.

VISI ŠUNŲ ŠEIMOS ATSTOVAI turi kur kas geresnę uoslę už bet kurį žmogų, ir tikriausiai kvapą įsimena geriau negu vaizdą. Kitaip tariant, žmogus įsimena, kaip daiktai išsidėstę kambaryje ir kaip jie atrodo, tuo tarpu šuo daiktų išsidėstymą įsimena pagal skirtingą jų kvapą. Visų laukinių šunų šeimos žinduolių – vilkų, hieninių šunų, šakalų ir lapių – uoslė yra geriausiai išlavėjusi iš visų jutimų. Uoslė padeda gyvūnui medžioti, susirasti porą ir atpažinti kiekvieną naują padarą, pasirodžiusį jų teritorijoje. Iš kvapo jis net gali atskirti, ar kiti gyvūnai ramūs, ar išsigandę. Šis aštrus kvapo jutimas įmanomas dėl ilgos nosies, kurioje yra labai plonų kaulinių uodžiamųjų kriauklių, virš kurių įtraukiamos kvapiosios dalelės. Atrenkant kai kuriuos medžioklinius šunis ar paukštšunius, pirmenybė buvo teikiama uoslei. Šie šunys, pavyzdžiui, bladhaundas, pasižymi puikia uosle, bet yra trumparegiai.



KAS TU ESI?
Šuo daug sužino apie kitą šunį, uosdamas po pat uodega esančią analinę liauką.

Saliukis

Dalmatinas

Nukarusios pėdsekių ausys reiškia, kad jų klausa ne tokia gera, kaip hieninio šuns arba lapės, kurių ausys stačios



TRUMŲ IEŠKOJIMAS
Valgomieji trumai yra po žeme augantys grybai ir laikomi dideliu skanėstu, ypač Prancūzijoje, kur šunys mokomi ieškoti jų pagal kvapą.

Prie pat žemės nuleista nosis užuodžia menkiausią grobio kvapą

PUOLIMAS
Paprastai lapė niekada nepuola avies, bet gali užpulti, jei užuodžia, kad avis jau dvesia.



Nosies ertmė su plonomis kaip popierius uodžiamosiomis kriauklėmis
Ančiai
Galvos smegenų ertmė
Mėsinga nosis
Lūpa
Gomurys

NOSIES ERTMĖ
Jautrią šuns uoslę lemia labai plonos kaulinės uodžiamosios kriauklės, esančios nosies ertmėje. Jose yra tankus nervinių galūnių tinklas, sujungtas su uodžiamuoju nervu, kuris perduoda kvapų sukeltus jaudinimus į galvos smegenis.



MAŽOJO TAKSO NOSIS
Kaip ir visi šunų šeimos žinduoliai, šis mažasis taksas turi odišką nosį ir dvi šnerves, pro kurias į nosies ertmę įtraukiami kvapai.

Jautri didžiaausės lapės uoslė leidžia jai greitai aptikti grobį

DIDŽIAAUSĖ LAPĖ
Didžiaausė lapė minta bet kokiais smulkiais gyvūnais arba vaisiais, kokius tik gali rasti, o kad galėtų aptikti į žemę įsiraususius vabalus, jai reikia jautrios uoslės.

Dėka stiprių kojų ir ištvermės biglis yra patikimas medžiotojas

BIGLIS
Pėdsekiai medžiokliniai šunys, tokie kaip šis biglis, buvo išvesti, kad medžioklėje vadovautųsi daugiau uosle, negu rega ir klausa. Dėka gerai išlavėjusios uoslės jie gali labai sėkmingai persekioti smulkius medžiojamus gyvūnus. Turėdamas menkesnę klausą, šuo gali susitelkti sekdamas pagal kvapą, nes jo dėmesio neatitraukia silpnesni garsai.



Ieškant grobio...

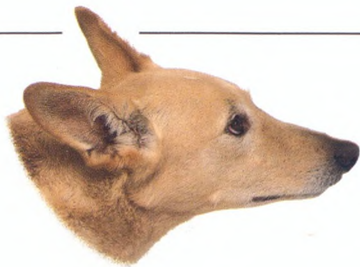


...ir aptikus staigmeną



ANGLŲ SETERIS
Kaip ir pointeris, seteriai yra pėdsekiai. Jie mokomi išbaidyti nuo žemės medžiojamus paukščius, kad būtų galima nušauti juos skrendančius.





Atgal patrauktos ausys rodo, kad šuo bijo – arba net gali tapti agresyvus

Elgsena

PAGAL ELGSENOS YPATYBES šunų šeima skirstoma į dvi grupes – pavienius ir bendruomeninius medžiotojus. Pavieniai medžiotojai, pavyzdžiui, lapės ir Pietų Amerikos laukiniai šunys (p. 28–33), gyvena atskirai, išskyrus tada, kai poruojasi ir augina jauniklius. Vilkas, šakalas, kojotas, hieninis šuo, raudonasis vilkas (p. 22–27) ir naminis šuo – visi jie bendruomeniniai medžiotojai. Jų elgsena daug kuo panaši į žmogaus šeimos elgseną, kurioje tėvai yra vadovaujantieji, o vaikai turi elgtis kaip liepiami, kol užaugs pakankamai dideli, galės palikti šeimą ir sukurti savas šeimynines grupes. Vilkų gaujoje arba hieninių šunų šeimoje kiekvienas individas žino, kuris šuo šeimyninėje hierarchijoje yra viršesnis ar žemesnis ir jis atkakliai kovoja, kad išlaikytų arba pagerintų savo padėtį. Nors vilkai ir yra stiprūs žudikai, jų tarpusavio kovos retai kada baigiasi mirtimi, o jeigu vienas vilkas sužeidžiamas, kiti dažniausiai padeda jam maitintis.



Šuo laimingas ir ramus – jo ausys stačios, snukis išsieptas

Neveislinis šuo



SUSITIKIMAS
Stiprus, dominuojantis vilkas kairėje sveikinasi su silpnesniu, paklūstančiu vilku dešinėje

Atgal patrauktos ausys rodo baimę arba agresyvumą

Šuo yra nusižeminęs – jo uodega pabrukta tarp kojų

Tvirtai sučiauptas snukis reiškia baimę

Vokiečių aviganis

KŪNO KALBA
Nors šunys ir negali kalbėti kaip žmogus, jie gali „pasakyti" vienas kitam tai, ką nori, kūno ir uodegos pozomis.

TIESIOG GERI DRAUGAI
Šis žavus anglų dailininko Džono Čarltono (Charlton; 1849–1917) paveikslas vaizduoja tris neaiškios veislės šunis (p. 60–61), žaidžiančius drauge sniege ir puikiai sutariančius.

Prigludęs kūnas reiškia, kad lapė ruošiasi pulti

Budrios ausys rodo, kad lapė klausosi tykojamo grobio



Pilkoji medlaipė lapė

Pavieniai medžiotojai

Lapės, tarp jų ir ši amerikinė pilkoji lapė (p. 28–29), yra pavieniai medžiotojai ir pačios žudo grobį, todėl joms nebūdinga sudėtinga bendruomeninių medžiotojų tarpusavio bendravimo elgsena. Lapė negali taip išraiškingai vizginti uodegos kaip vilkas, o jos stačios ausys ne tokios judrios. Tačiau išgąsdinta lapė susigūžia, kad atrodytų maža, o supykusi pasitempia kiek tik gali aukštyn, kad atrodytų didelė ir grėsminga.

Bendruomeniniai medžiotojai



Du vilkai grumiasi, norėdami išsiaiškinti, kuris iš jų bus vadas

Hieniniai šunys ir kiti bendruomeniniai medžiotojai turi ne tik parūpinti pakankamai mėsos šeimyninei grupei, bet ir apsiginti nuo kitų stambesnių plėšrūnų, tokių kaip didžiosios katės ir hienos. Tačiau didžiausias šių bendruomeninių medžiotojų konkurentas yra medžiojantis žmogus. Vilkai (p. 22–23) buvo išnaikinti daugelyje jų paplitimo sričių Europoje ir Azijoje, o hieniniai šunys ir raudonieji vilkai (p. 26–27) irgi yra ties išnykimo riba. Sėkmingai klesti tik mažesni ir lengviau prisitaikantys šakalai bei kojotai.



STAUGIANTYS VILKAI
Kaip ir jo protėviai vilkai, šis pointeris ims staugti, paliktas vienas, bandydamas bendrauti su kitais savo gentainiais. Kai kurie šunys staugia girdėdami tam tikrą muziką, arba, jei per mėnulio pilnatį laikomi lauke.

VIRŠIAUSIAS ŠUO
Nors ir daug mažesnis už dalmatiną, šis Norfolko terjeras labiau pasitiki savimi ir tai demonstruoja.



Šiek tiek pakreipta dalmatino galva rodo baimę

Dalmatinas



Norfolko terjero savimi pasitikinti laikysena rodo jo pasitikėjimą didesniuoju šunimi

Norfolko terjeras

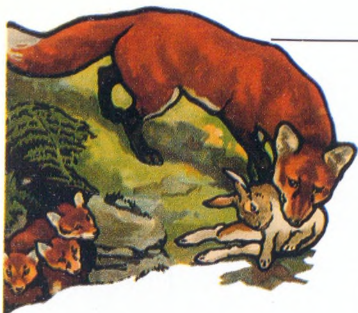


KOVA DĖL KĄSNIO
Nužudę auką, šie hieniniai šunys prisirys daug mėsos ir vėliau atrys ją savo jaunikliams arba kitiems gaujos nariams, kurie pešis dėl šių apvirškintų kąsnelių.

Pointeris

ŠUNŲ POILSIO KLUBAS
Ši Ž. Ž. Granvilio (Granville) karikatūra, 1859 m. išspausdinta Paryžiuje (Prancūzijoje), pabrėžia šuns elgesio panašumą į žmogaus elgesį.





Jaunikliai

VISŲ ŠUNŲ ŠEIMOS (*Canidae*) atstovų ką tik gimę jaunikliai atrodo labai panašūs. Jie maži, bejėgiai ir akli, apaugę trumpais plaukais, su trumpomis kojytėmis ir maža uodegėle. Iš pradžių, kaip ir visi žinduoliai, jaunikliai, kurių būna nuo vieno iki dvylikos, geba tik žįsti motinos pieną. Po kelių dienų (naminio šuns atveju po devynių) jie praregi, pradeda girdėti ir netrukus jiems reikia daugiau kieto maisto. Jo parūpina motina, o bendruomeninių rūšių – kiti grupės nariai, kurie atryja suėstą maistą. Todėl motina kalė, kuri atrodo, lyg ją pykintų prieš jauniklius, visai neserga, o tik parūpina jiems pirmo kieto maisto. Gamtoje jaunikliai beveik visada gimsta guolyje arba žemėje išraustame urve, tad ir naminio šuns kalei lygiai taip pat reikia tamsios, šiltos vietos, kur ji galėtų pagimdyti, praėjus maždaug 63 dienoms po susiporavimo.

MAISTAS MAŽYLIAMS
Ši motina lapė neša triušį namo savo jaunikliams, kurie išalkę laukia guolyje maisto



Keturių savaičių danų dogo jaunikliai...



...žaismingai puola vienas kitą...



...o vienas iš jų bando būti viršesniu

ŽAIDIMŲ METAS
Svarbu, kad visiems šuniukams būtų suteikta erdvė žaisti. Kad tinkamai augtų, jie turi mankštintis ir – o tai ne mažiau svarbu – mokytis bendrauti su kitais šunimis ir žmogumi. Šioje žaidimų sekoje du danų dogo jaunikliai (keturių savaičių amžiaus) mokosi bendrauti vienas su kitu.



Viskas gerai – jie ir vėl draugai

MIELI ŠUNYČIAI
Danų dogo (viršuje ir dešinėje) šuniukai savo poreikiais visai nesiskiria nuo pekino ar vilko. Tačiau tarp šunų jie tikri milžinai, todėl jiems reikia daug sveikos mėsos, papildomo kalcio bei vitaminų ir didelių kaulų pagraužti (p. 62–63). Be to, jiems reikia daug erdvės, kur galėtų žaisti ir mankštinti augančias galūnes.



Šešių savaičių danų dogo šuniukai



ŽINDANTI MOTINA
Motina vilkė patenkinta žindo savo mažylius, bet po kelių savaičių jų aštrūs pieniniai dantukai bus užaugę ir žeis spenelius. Tada vilkė pradės nujunkyti jauniklius atryta mėsa.



MOKYMASIS ELGTIS
Šių hieninių šunų jauniklių žaidimas yra suaugėlių gyvenimo, kuriame jie turės būti stiprūs medžiotojai, mokykla. Kaip ir danų dogo šuniukai, žaisdami jie mokosi bendruomeninio elgesio taisyklių.



Bronzinė V a. pr. Kr. graikų statulėlė, vaizduojanti šuningą kalę



4,5 mėnesio juodojo labradoro jauniklis

6 mėnesių dalmatinas

DVIEJŲ ŠUNIUKŲ GRUMTYNĖS
Šie šuniukai draugiškai galynėjasi. Dalmatinas šiek tiek vyresnis už juodąjį labradorą ir yra dominuojantis šuo. Abu jie yra pusiau užaugę, bet po kelių mėnesių galėtų susiremti visai rimtai.



BŪTI NUNEŠAMAM
Visi šunų šeimos atstovai nešioja savo jauniklius iš vienos vietos į kitą. Paprastai tą daro motina, bet kartais ir tėvas atsargiai paima jauniklį dantimis už pakarpos ir perneša į saugią vietą.



BERNIUKAI–VILKAI
Pasak legendos, Italijos miestą Romą 753 m. pr. Kr. įkūrė du broliai – Romulas ir Remas – kuriuos mažus žindė vilkė.

Gaujos vadas



SEK PASKUI VADĄ
Ši europinių vilkų vora, keliaudama ieškoti miške grobio, seka paskui savo vadą. Jie sudoros viską, kas tik pasitaikys, nuo briedžio iki pelės, o jei maisto bus mažai, neatsisakys ir vabzdžių bei uogų. Vilkai klajoja po didelį, iki 1000 km² plotą gaujomis po 20 individų.

VILKŲ GAUJA LABAI PRIMENA žmonių šeimą, kurioje vyriausias vyras ir vyriausia moteris yra vadovaujantieji, o vaikai privalo daryti tai, kas liepiama. Vilkai ir žmonės turi daug panašių bendruomeninio elgesio bruožų, nes jie atsirado kaip bendruomeniniai medžiotojai, kurie turėjo laikytis drauge, kad galėtų nudobti stambesnius gyvūnus. Vilkai akylai saugo savo teritoriją ir apie savo buvimą praneša staugimu (p. 18–19). Kiekvienas gaujos narys žino savo vietą dominavimo skalėje, ir kiekvienas per daug pretenduojantis vilkas gali būti vado išvytas iš gaujos. Vienintelė poruotis galinti vilkų pora yra dominuojantis patinas ir dominuojanti patelė. Gimus vilkiukams, patinas atneša mėsos patelei į guolį. Jaunikliai žindomi maždaug 10 savaičių, po to motina ir jaunesni vilkai maitina juos atryta mėsa (apvirškinta mėsa, grąžinta iš skrandžio į burną), kol jie užaugs ir patys galės pradėti medžioti su gauja. Iš pradžių jaunikliai gali elgtis kaip patinka, ir visi gaujos nariai taikstosi su jų žaismingomis peštynėmis, bet ūgtelėję jie irgi privalo išmokti būti savo vietoje.



Stačios ausys rodo, kad vilkas budrus – jaučia grobį arba priešą

Aštriais dantimis vilkas greitai nužudo grobį

DAUGIASPALVIS VILKAS
Poliarinio vilko iš Kanados tolimosios šiaurės gyvenimas nelengvas – sunku rasti grobį arktinio poliaračio šaltyje. Kad užsimaskuotų sniego ir ledo fone, šie vilkai turi labai tankų, baltą žiemos kailį, tačiau vasarą jų kailis būna pilko arba tamsiai geltono atspalvio, o kartais net juodas. Jų uodega ir ausys trumpos, kad kūnas būtų kompaktiškesnis. Poliariniai vilkai minta kiškiais, paukščiais, o jei lydi sėkmė, vilkų gauja nesunkiai susimedžioja elnią arba avijautį.



EUROPINIS PILKASIS VILKAS
Seniau vilkai buvo paplitę visose Europos šalyse, bet šiuos nepaprastai protingus gyvūnus ištisus šimtmečius žudė ūkininkai ir medžiotojai. Dabar tik visai nedaug vilkų randama Europos pietuose ir rytuose.



RAUDONKEPURAITĖ
Kai miškuose dar iš tikrųjų buvo vilkų, motinos sekdavo vaikams pasaką apie Raudonkepuraitę – kaip ją apgavo labai gudrus vilkas. Buvo norima vaikus įbauginti, kad jie vieni nevaikščiotų.



NUGALĖTOJAS ARBA PRALAIMĖTOJAS
Vilkai greitai ima urgzti vienas ant kito ir gana dažnai susirieja. Tačiau per susirėmimą vilkas retai kada žūva, bet kartais gali būti sunkiai sužeidžiamas.



RETAS RUDASIS VILKAS
Rudasis vilkas mažesnis už pilkąjį ir prisitaikęs gyventi šiltesniame JAV pietrytinės dalies klimate. Gamtoje jis jau buvo išnykęs, bet 1988 m. keletas jų buvo vėl įvežta į Šiaurės Karoliną (JAV).



NARSAUS NAUJAGIMIO LAUKIANTI BĖDA
Anot Šiaurės Amerikos nutkos genties indėnų legendų, naujagimius kartais nusinešdavę vilkai. Ši kuoka tikriausiai buvo naudojama kaip įvaizdis galioms, kurias narsuolis įgydavęs nelaisvėje, išreikšti. Ji padaryta iš jūrinės ausinukės kriauklės, kaulo ir žmogaus plaukų, o viename gale išdrožta vilko galva.



SIAUBINGIEJI VILKOLAKIAI
Tautosakoje vilkolakis yra vilku virtęs žmogus arba žmogus, gebantis įgyti vilko pavidalą ir išsaugantis žmogaus protą. Apie vilkolakius sukurtas ne vienas siaubo filmas.

Kojos turi būti ilgos ir labai stiprios, kad ieškodamas grobio vilkas galėtų nukeliauti didelį atstumą



PASKUI GROBĮ
Vilkų gauja Elsmyro saloje Arktyje persekioja avijaučius, tikėdamasi rasti maisto.

Šio vilko uodega nuleista žemyn; tai rodo, kad jis gana atsargus

Šakalai ir kojotai



Ši kalkakmenio stela, sukurta po 550 m. pr. Kr., vaizduoja egiptietį, klūpantį prieš Vepvaveto šakalą ir dar 30 šakalų.

Šakalai ir kojotai, kurie gyvena tik Šiaurės Amerikoje, bendruomeninių medžiotojų skalėje (p. 18–19) stovi žemiau už vilką, kuris yra labiausiai bendruomeninis iš visų sausumoje medžiojančių gyvūnų. Yra keturios šakalų rūšys – visos jos randamos Afrikoje. Labiausiai paplitęs paprastasis šakalas, aptinkamas pietrytinėje Europoje, Azijos pietuose ir Afrikoje. Juostuotasis ir juodnugaris šakalas randami Afrikoje, į pietus nuo Sacharos. Ketvirtoji šakalo rūšis – Etiopijos šakalas – gyvena tik rytinėje Afrikos dalyje, Etiopijoje esančių Semieno kalnų plynaukštėse, ir dabar jiems gresia išnykimo pavojus (p. 12–13). Visos šakalų rūšys ir kojotai gyvena artimai susijusiomis šeimyninėmis grupėmis, kurios ieško bet kokio prieinamo maisto – nuo seniai kritusio ir kitų plėšrūnų palikto gyvūno griaučių iki antilopės, kurią pavyksta susimedžioti patiems. Gimus jauniklių vadai (p. 20–21), jais rūpintis padeda visi šeimos šakalai ir atneša į guolį maisto.



ŽIAURUS VEIDAS
Meksikos toltekai garbino dievą-gyvatę Kecalkoatlą, pavaizduotą čia su kojotą vaizduojančiu galvos apdangalu. Jis buvo rastas Tuloje (Meksika) sugriautuose rūmuose. Padarytas iš kriauklių ir medžio, VII–IX a. po Kr.

IŠTIKIMOJI PORA
Ši paprastųjų šakalų pora liks drauge visą gyvenimą, kartu medžiodami ir veisdamiesi, nebent vienas iš jų žūtų. Jie kartu tikrina savo teritoriją, žymėdami ją šlapimu, kad į ją neįsibrautų kiti šakalai.



SIDABRINIS „BALNAS"
Juodnugariui šakalui būdingas įspūdingas tankus kailio apdaras su juodu arba sidabriniu „balnu". Jis gyvena atvirose stepėse rytinėje ir pietrytinėje Afrikoje.



Šis šuo, mumifikuotas dievo-šakalo Anubio pavidalu, yra iš senovės Egipto, apie 600 m. pr. Kr.–300 m. po Kr.



BENDRUOMENINIS KOJOTAS
Pavadinimas „kojotas“ kilęs iš actekų kalbos žodžio *coyotl*. Kojotas (dar vadinamas prerijų vilku) yra Šiaurės Amerikos šakalas ir, kaip šakalas, yra bendruomeninis medžiotojas (p. 18–19). Gyvena poromis ir šeimyninėmis grupėmis.



KOJOTO IR ŠUNS MIŠRŪNAI
Laukiniai kojotai kartais poruojasi su naminiais šunimis ir atsiveda mišrius jauniklius. Kadangi šie mišrūnai nėra nei laukiniai, nei prijaukinti, jų gyvenimas gana sunkus; neretai jie įpranta žudyti maistui naminius gyvulius.



GREITASIS FOKSTROTAS
Šis šakalas, ieškodamas grobio, daro vikrų posūkį.



ŠUNS ŠOKIS
Šunis labai vertino vietiniai Šiaurės Amerikos gyventojai, tiek dėl mėsos, tiek dėl transporto (p. 56–57). Šiame šveicarų dailininko Karlo Bodmerio (Bodmer) piešinyje vaizduojamas specialiu apdaru apsirėdęs hidatsų genties žiniuonis, šokantis Šuns šokį. Hidatsai gyveno prie Misūrio, Šiaurės Dakotoje (JAV).

Kaukolė mažesnė negu vilko, su plačia kakta ir palyginti mažais dantimis

Šiurkštus, trumpo plauko paprastojo šakalo kailis būna nuo blankiai auksinės rudos spalvos iki geltonos su rudais galiukais, nelygu, koks metų laikas ir gyvenamoji vieta

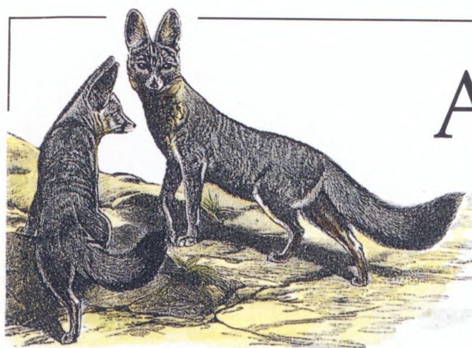


ETIOPIJOS STAUGŪNAS
Etiopijoje šakalui gresia išnykimas (p. 12–13), nes vis daugiau jo gyvenamų plynaukščių stepių užima ūkininkai gyvulių ganykloms. Gamtoje galbūt liko tik maždaug 500 šių nepaprastų šakalų su rausvai rudos spalvos kailiu.



ŠAKALO GARBINIMAS
Dievas–šakalas Anubis dažnai vaizduojamas senovės Egipto dirbiniuose.

Afrikos ir Azijos šunys



PIETŲ ATSISKYRĖLĖ
Pietų Afrikos lapė iš visų tikrųjų lapių gyvena toliausiai į pietus. Tai nedidelė pavienė medžiotoja (p. 18–19). Jos kailis sidabrinis. Gyvena sausose vietose ir medžioja sutemus.

YRA DAUG LAUKINIŲ ŠUNŲ rūšių, gyvenančių Afrikoje ir Azijoje, neskaitant šakalų (p. 24–25), kurie gyvena abiejuose žemynuose, ir vilko (p. 22–23), paplitusio Azijoje, bet kurio nėra Afrikoje. Afrikoje yra hieninis šuo (p. 6–7) ir didžiaausė lapė (p. 14–17), kuri iš tiesų nėra lapė ir kurios dantys visai nepanašūs į visų kitų laukinių šunų dantis. Indijoje ir Pietryčių Azijoje gyvena raudonasis vilkas ir usūrinis šuo, kilęs iš Rytų Azijos ir Japonijos. Visi šie laukiniai šunys yra bendruomeniniai medžiotojai, tuo tarpu Tibeto lapė iš aukštųjų Tibeto kalnų ir bengalinė lapė yra tikrosios lapės (p. 28–29) ir pavieniui medžioja graužikus bei kitus smulkius gyvūnus (p. 18–19). Visos skaitlingos Azijoje ir Afrikoje gyvenančios laukinių šunų rūšys yra plėšrios ir turi specializuotą gyvenimo būdą, kuris susiformavo, kad užpildytų savo gyvenamojoje aplinkoje aiškiai apibrėžtą ekologinę nišą. Kiekvienas laukinis šuo arba lapė susijęs tarpusavio ryšiais ne tik su savo grobiu, bet ir su kitais savo aplinkos plėšrūnais – taip gamtoje palaikoma pusiausvyra.



TOBULIAUSIA ŠUNŲ BENDRUOMENĖ
Hieninis šuo gyvena bendruomenėmis, kurios iš visų šunų šeimos žinduolių yra pačios tobuliausios. Jis nėra šuo (nes kilęs ne iš vilko), o priklauso atskirai *Lycaon* genčiai. Šie šunys gyvena didelėmis šeimyninėmis gaujomis stepėse. Jiems būdinga sudėtinga bendravimo kūno judesiais ir garsais sistema. Medžioja dieną ir ieškodami grobio apkeliauja didelį plotą. Jie kenčia nuo ligų ir parazitų. Šiuos gyvūnus puola alkani plėšrūnai (pavyzdžiui, liūtai), šaudo žmonės.



Afrikos hieninis šuo



UŽTEKTINAI DANTŲ
Didžiaausė lapė (p. 16–17) turi nuo 46 iki 50 dantų. Kiti šunų šeimos žinduoliai jų turi tik 42. Ji minta daugiausia vabzdžiais, bet neatsisako ir vaisių.



DVIGALVIS FETIŠAS
Tai Zayro bakongų (Afrika) gydomoji figūra (*Konde*). Glūdinti joje galia sužadinama įvarant į medinį kūną vinis.

INDIJOS AR KINIJOS?

Raudonasis vilkas medžioja gaujomis (p. 15–19) ir jam būdingi kai kurie hieninio šuns bruožai, nors, neskaitant apvalių ausų, jie visai nepanašūs. Nė vienas iš šių šunų šeimos atstovų nesikryžmina su naminiais šunimis. Kinijos raudonasis vilkas turi tankesnį ir tamsesnį kailį už piečiau gyvenantį Indijos raudonąjį vilką.



Indijos raudonasis vilkas



Kinijos raudonasis vilkas



ANT PASAULIO STOGO

Tibeto lapė gyvena aukštose šaltose Tibeto plynaukštėse, daugiau kaip 4000 m aukštyje. Ji turi labai storą, nuo šalčio saugantį kailį ir ilgus plonus žandikaulius, kad galėtų ištraukti iš urvų smulkius graužikus.



Usūrinis šuo žiemos kailiu

MEŠKĖNAS AR USŪRINIS ŠUO?

Usūrinis šuo (viršuje ir dešinėje) savo išvaizda panašus į meškėną. Tai putnus šunų šeimos atstovas su trumpa uodega ir labai tankiu, gražiu pilkai juodos ir baltos spalvos kailiu. Kadangi jo kailis kailių prekyboje (p. 12–13) labai vertinamas, daugelyje šalių usūrinis šuo auginamas nelaisvėje. Buvusioje SSRS nelaisvėje auginti gyvūnai buvo paleisti į laisvę ir dabar gyvena kaip sulaukėjusios populiacijos (p. 36–37), kurios plinta į vakarus.



Usūrinis šuo tamsiu vasaros kailiu



VIENA MAŽA LAPUTĖ

Bengalinė lapė panaši į nedidelę rudąją lapę. Gyvena atvirose Indijos stepėse ir krūmynuose ir pati išsikasa sau guolį. Kaip ir visos lapės, medžioja graužikus, driežus, kitus smulkius gyvūnus.



Šiaurės ir Pietų Amerikos meškėnai priklauso *Procyonidae* šeimai

Rudoji lapė, pilkoji lapė



LAUKIANT PIETŲ
Lapės jaunikliai (p. 20–21) išbus prie motinos kelis mėnesius, prieš palikdami ją ir susirasdami savąsias valdas.

VISOS LAPĖS YRA PAVIENĖS MEDŽIOTOJOS ir gyvena pavieniui (p. 18–19), išskyrus poravimosi laikotarpį. Jų kūnas ilgas, snukis ištįsęs, uodega papurusi. Lapės turi labai išlavėjusius jutimus (p. 14–17) ir dideles, stačias ausis. Jų įprastinis grobis – graužikai ir triušiai, todėl jos naudingos, mažinant šių gyvūnų skaičių gamtoje. Rudoji lapė – viena iš labiausiai paplitusių pasaulio plėšrūnų ir visiems gerai žinoma iš pasakėčių ir pasakų apie jos gudrumą. Be rudosios lapės, lapių (*Vulpes*) gentyje (p. 26–27, 30–31) yra dar devynios rūšys. Šiaurės ir Centrinės Amerikos pilkoji lapė priklauso *Urocyon* genčiai. Jai būdingi kitokie negu rudajai lapei įpročiai ir ji laipioja medžiais. Rudoji lapė moka puikiai prisitaikyti ir geba gyventi įvairiose vietose, nuo dykumų ir kalnų iki miesto centro.



VARLĖ ŠARLATANĖ
Tai viena iš daugelio graikų rašytojo Ezopo (620–560 m. pr. Kr.) pasakėčių. Joje pasakojama apie varlę, kuri skelbėsi esanti mokyta gydytoja. Lapė paklausė jos, kodėl ji, būdama tokia išmananti, neišsigydo savo keistos eisenos ir raukšlėtos odos.



PĖDSAKAI
Lapės letenos pėdsakai yra mažesni už daugelio šunų – jos pado žymės ilgesnės, o nagai smarkiai siaurėjantys.

Kailio spalva gali būti nuo pilkšvos ir rūdžių spalvos iki gelsvai rudos

PŪKUOTA GRAŽUOLĖ
Rudosios lapės kailis toks gražus, kad iš jų žmonės tūkstančius metų siūdinosi drabužius. Įvairių kailio spalvų lapės kailiams auginamos nelaisvėje. Šiandien iš gyvūnų kailių siūti drabužiai yra nepriimtini daugeliui žmonių, kuriems rūpi gyvūnų likimas (p. 12–13).

Rudosios lapės uodega, kurios galiukas visada baltas, neišreiškia gyvūno jausmų taip, kaip šuns uodega



Pilkoji medlaipė lapė dairosi grobio – triušių, vabzdžių arba kritusių gyvūnų (dvėsenos).

IKI PAT VIRŠŪNĖS

Pilkoji lapė aptinkama JAV (išskyrus Uolinius kalnus ir šiaurės vakarus), Centrinėje Amerikoje ir Pietų Amerikos šiaurinėje dalyje. Ji šiek tiek mažesnė už rudąją lapę, pilkos „druskos su pipirais" spalvos, o apatinė kūno pusė rausva, bet uodegos galiukas niekada nebūna baltas.



Uodegos galiukas būna juosvas arba pilkas, kaip ir kailis

Nosis ir snukio šonai juodi



PAUKŠTIS MEDYJE

Rudoji lapė nelaipioja medžiais, kuriuose pilkoji lapė praleidžia nemažai laiko, ieškodama maistui paukščių ir jų kiaušinių – tai pavaizduota ant anglų vedžvudo stiliaus lėkštės, apie 1764 m.



Lapės uoslė labai jautri. Ieškodama maisto, ji nukeliauna iki 10 km atstumą

Kaklo ir smakro kailis šviesus arba baltas



TRAUKSIM Į MEDŽIOKLĘ

Daugelyje šalių lapių medžioklė (p. 14–15) yra viena iš pramogų kaimo vietovėse. Kadangi lapės – puikiai prisitaikiusios plėšrūnės, jos gali pridaryti žalos ūkininkams, pjaudamos viščiukus ir medžiojamus paukščius. Medžioklė kontroliuoja lapių skaičių, bet daug kas mano, kad tai žiauru.



GATVIŲ GUDRUOLĖ

Kai kuriuose miestuose vis labiau įprasta pamatyti lapę. Jos gaudo žiurkes, ieško maisto šiukšliadėžėse ir netgi, rodos, išmoko būti atsargios gatvėje.



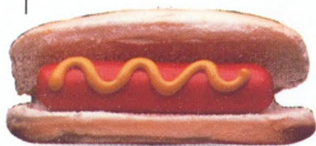
JUODA AR RUDA?

Amerikiečių dailininkas Džonas Džeimsas Odiubonas (Audubon; 1785–1851) nutapė įvairių gyvūnų, tarp jų ir juodąją (melanistinę) rudosios lapės atmainą.



MIŠKO GILUMOJE

Anglų dailininkas Viljamas Morisas (Morris; 1834–1896), kuris sukūrė šį gobeleną, labai mylėjo gamtą. Jam kaip ir daugeliui žmonių dabar, lapė buvo svarbi miško vaizdo dalis.



DEŠRAINIS!
Ši bandelė su karšta dešrele (anglų kalba *hot dog*) pirmą kartą buvo sugalvota viduramžiais Vokietijoje.

Karštų ir šaltų vietovių lapės

NE VISŲ LAPIŲ RŪŠIŲ GYVENIMAS toks lengvas, kaip tų, kurios gyvena vidutinio klimato pasaulio dalyse ir medžioja peles, žiurkes, mažus paukščius. Keletas lapių rūšių gyvena labai sunkiai tiek šalčiausiuose, tiek karščiausiuose kraštuose. Žvarbiose Aliaskos, Kanados, Šiaurės Europos ir Azijos arktinėse srityse gyvena tik viena lapių rūšis – poliarinė lapė. Ieškodamos maisto, šios poliarinės lapės kartais apkeliauja 6000 ha plotą. Jų ausys nedidelės, kad sumažintų kūno šilumos nuostolius, o tankus kailis saugo nuo žiemos šalčių. Be to, yra nemažai skirtingų lapių rūšių, gyvenančių karščiausiose pasaulio dykumose. Apskritai karštų vietovių lapės suranda labai mažai maisto, todėl jos prisitaikiusios ir medžioti, ir misti dvėsena. Kad rastų ko nors tinkamo maistui, joms tenka klajoti po didžiulius plotus. Lapės, gyvenančios karštose ir sausringose dykumose, turi labai dideles ausis, kurios padeda joms atvėsti. Šių lapių kūnas mažas ir pasitenkina trupučiu maisto, o kailis trumpas ir tankus. Per pačią dienos kaitrą jos miega guolyje arba smėlyje išraustame urve, o medžioja naktį, kai oras labai atvėsta.



DYKUMŲ LAPUTĖ
Fenekas yra pats mažiausias lapių genties žinduolis ir ieškant maisto jam turbūt teko pati sunkiausia dalia. Jis gyvena išdegintose Arabijos ir Afrikos Sacharos dykumose, kur labai nedaug kitų gyvūnų, todėl maža maisto.



Poliarinės lapės jauniklis tamsiu vasaros kailiu

Minkštas, tankus kailis šildo poliarinę lapę ir žiemą būna storesnis

Suaugusios lapės uodega labai pūkuota ir gali būti iki 30 cm ilgio

Užpakalinė pėda iš viršaus ir apačios apaugusi tankiais, minkštais plaukais

KELIŲ SPALVŲ APDARAS *viršuje ir dešinėje*
Poliarinė lapė gali turėti keturių skirtingų spalvų kailį. Dešinėje esančios lapės kailis baltas. Tai žiemos (poliarinė) kailio spalva. Poliarinė lapė gyvena Arkties gilumoje, kur žemę beveik visada dengia sniegas. Vasarą šios lapės kailis rudas su balta spalva (žr. viršuje). Yra dar viena, mažiau paplitusi poliarinės lapės atmaina – žydroji lapė. Šios lapės žiemos kailis yra plieno spalvos, bet vasarą jis ištisai rudas. Lapės šeriasi dukart per metus – pavasarį ir rudenį, kai ateina metas keisti kailį.



Poliarinių lapių pora – viena tamsiu vasaros kailiu, kita blankiu žiemos kailiu

Didelės smėlinės lapės ausys, bet ne tokios didelės kaip feneko, – būdingas karštose vietose gyvenančių lapių bruožas



BLANKAUS ATSPALVIO
Blyškioji lapė gyvena stepėse, plytinčiose pietiniame Afrikos Sacharos dykumos pakraštyje. Kaip ir fenekas, tai nedidelė blankių spalvų lapė.



PUSIAU FENEKAS, PUSIAU RUDOJI LAPĖ
Neretai painiojama su feneku, ši dykumų laputė iš Šiaurės Afrikos ir Arabijos dykumos iš tikrųjų turi daug bendrų požymių su rudąja lape (p. 28–29). Šios smėlinės lapės kaukolė, dantys ir spalva labai panašūs į rudosios lapės, tačiau jos kūnas mažesnis ir grakštesnio sudėjimo, o ausys daug didesnės.

Ilga pūkuota uodega gali būti apvyniojama aplink kūną, kad šildytų per šaltas dykumų naktis

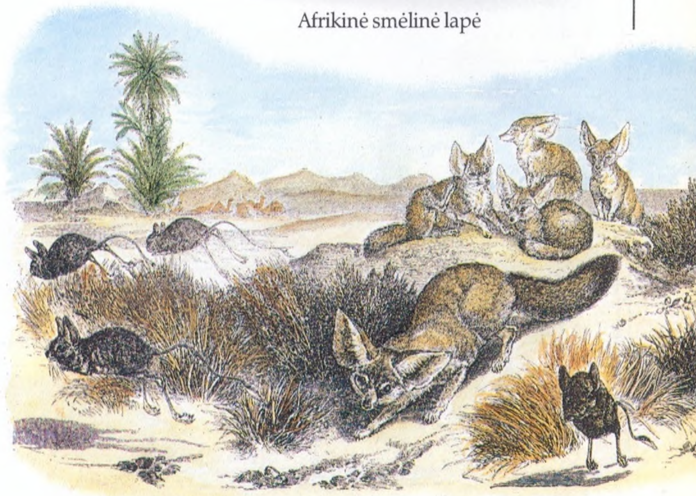
Afrikinė smėlinė lapė



Stora puikaus kailio apykaklė aplink kaklą

Suaugusi poliarinė lapė blankiu žiemos kailiu

Dėl tankaus kailio ant pėdų nagų beveik nematyti



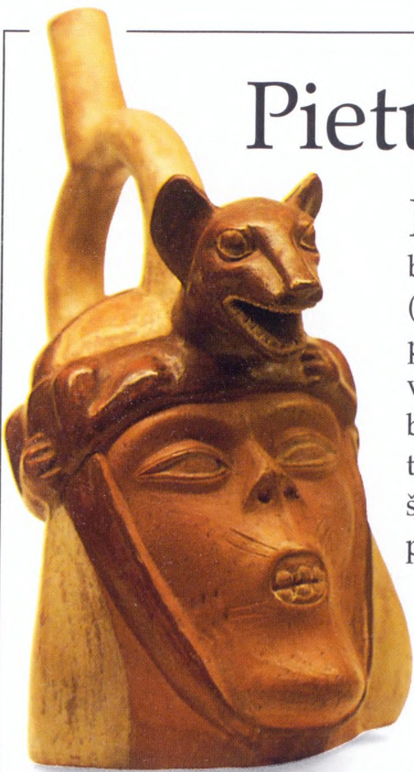
PASKUI MAISTĄ
Kad sugebėtų pagauti šiuos šokuojančius graužikus, fenekas turi turėti išlavėjusius jutimus (p. 14–15) ir būti vikrus.

DYKUMŲ VIKRUOLĖ
Vikrioji lapė – vienintelė Šiaurės Amerikos dykumų lapė. Šiandien ji sutinkama tik JAV pietvakariuose ir Meksikoje. Anksčiau ji buvo paplitusi plačiau, bet nuodingas masalas, išdėliotas vilkams ir kojotams, pražudė ir nemažai vikriųjų lapių.



Vikrioji lapė gyvena Šiaurės Amerikos dykumose

Pietų Amerikos šunys



Šis ąsotis, vaizduojantis vyrą su lape ant kaktos, yra iš ikikolumbinės Peru močikų genties (3000–1000 m. pr. Kr.)

PIETŲ AMERIKOS LAUKINIAI ŠUNYS dažnai vadinami lapėmis, bet jų nereikėtų painioti nei su tikrosiomis lapėmis (p. 28–29), nei su tikraisiais vilkais (p. 22–23). Jie medžioja pavieniui (p. 18–19) smulkius gyvūnus, tačiau tenkinasi viskuo, ką tik pavyksta surasti, netgi vaisiais. Yra keturios būdingos į lapes panašių šunų grupės, arba gentys: trumpakojis miškinis šuo, karčiuotasis vilkas, mažiausiai šeši skirtingi *Dusicyon* genties atstovai, iš kurių labiausiai paplitęs *D. griseus*, ir į šunį panašus maikongas, priklausantis *Cerdocyon* genčiai. Maikongus kartais prisijaukina indėnai ir su jais, kaip su naminiais šunimis, eina į medžioklę. Dar viena lapė, gyvenusi Pietų Amerikos Folklendo salose iki XIX amžiaus pabaigos, buvo išnaikinta kailių prekeivių. Čarlzas Darvinas (Darwin; 1809–1882), anglų gamtininkas ir knygos *Rūšių kilmė* autorius, aplankė šias salas 1834 m. per savo kelionę aplink pasaulį *Beagle* laivu ir pavadino šį gyvūną „Folklendo vilku".



Dusicyon griseus APDARAS
Kailis pilkšvai geltonos ir juodos spalvos, uodega su juodu galiuku. Iš jo kailio siūti drabužiai nėra populiarūs (p. 12–13), todėl šiam šunų šeimos atstovui išnaikinimas šiuo metu negresia.



PUIKIOJI PATAGONIJOS LAPĖ
Patagonijos lapė gyvena Pietų Amerikos pietinėje dalyje. Kaip ir daugelis *Dusicyon* genties atstovų, ji visai nebaikšti. 1834 m. Darvinas nudėjo vieną jų, priėjęs visai arti ir sudavęs per galvą geologiniu plaktuku.



SMARKIAI MEDŽIOJAMA
Ši pilko kūno rudagalvė lapė, aptinkama Argentinos ir pietinės Brazilijos pampose, turi labai ilgą papurusią uodegą.

Pampų lapė



KRŪMYNŲ BARSUKAS
Miškinis šuo panašesnis į barsuką arba ūdrą negu į šunį. Kaip ir kiti Pietų Amerikoje gyvenantys šunų šeimos atstovai, šis gyvūnas nėra tikrasis šuo arba lapė, o priklauso atskirai *Speothos* genčiai. Gyvena atviroje vietoje prie vandens Pietų Amerikos atogrąžose. Didžiąją laiko dalį jis praleidžia urve.

Didelės, stačios ausys viduje apaugusios baltais plaukais

Ant sprando ir nugaros statūs tamsesnio kailio karčiai

LAPĖ MAŽOMIS AUSIMIS
Mažoji lapė – viena rečiausių Pietų Amerikos šunų šeimos atstovų. Gyvena drėgnuosiuose atogrąžų miškuose, bet apie jos įpročius nieko nežinoma.



Tamsus snukis

NUOSTABŪS KARČIAI
Chrysocyon genties karčiuotasis vilkas skiriasi nuo kitų šunų šeimos atstovų tuo, kad jo uodega labai trumpa, o kojos ilgesnės už kūną. Šis gyvūnas nėra nei vilkas, nei lapė, nors kartais ir vadinamas „ilgakoje lape". Karčiuotasis vilkas gyvena pietinėje Brazilijoje aukštoje žolėje ir miškingose vietovėse. Medžioja staiga užpuldamas smulkius gyvūnus.

Karčiuotasis vilkas



Karčiuotojo vilko trumpos, pūkuotos uodegos galas dažniausiai baltas

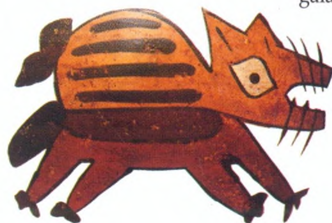
Labai ilgos, it kojūkai kojos

Rausvai geltonas kailis



MAIKONGAS
Ši nedidelė pilkai marga lapė vadinama maikongu. Savo išvaizda ji primena šunį. Gyvena šiaurrytinėje Pietų Amerikos dalyje esančiuose atogrąžų miškuose.

Dėl tamsios spalvos kailio ant kojų ir pėdų atrodo, lyg jie dėvėtų kojines



Naskos kultūros keraminė lapė iš Peru pakrantės, 500 m. pr. Kr.–600 m. po Kr.

Prijaukinimas senovėje



Egiptiečių papirusas (apie 1500–1200 m. pr. Kr.), vaizduojantis du šakalus ir kelias ožkas

VILKAS YRA VISŲ NAMINIŲ ŠUNŲ PROTĖVIS (p. 48–61), tarp jų ir airių volfhaundo, kuris už vilką daug didesnis, ir daug mažesnio pekino. Nors savo išvaizda šios veislės visai nepanašios į vilką ir viena į kitą, bet kiekvienas šuo jaučiasi ir elgiasi kaip vilkas. Žmogus tikriausiai pirmą kartą pradėjo artimai gyventi su prijaukintais vilkais per paskutinįjį ledynmetį, daugiau kaip prieš 12 000 metų. Šių seniausių šunų kaulų kartais randama archeologinių kasinėjimų vietose. Senovės Egipto ir Vakarų Azijos gyventojai pirmieji pradėjo išvedinėti būdingas šunų veisles, tokias kaip mastifai ir greihaundai. Romėnų laikais jau egzistavo dauguma šiandien žinomų įvairios išvaizdos ir dydžio šunų veislių. Tai žinoma iš tų šunų griaučių liekanų ir ypač iš modelių, paveikslų ir kitų meno kūrinių, kuriuose šie gyvūnai neretai vaizduojami labai tiksliai. Senovėje šunys buvo laikomi medžioklei, bandai ganyti, sargybai (p. 40–45), sportui (p. 46–47) ir, kaip šiandien, bendravimui.



DIEVAS–ŠAKALAS
Šakalas visą laiką buvo glaudžiai susijęs su žmogumi, nors ir nėra naminio šuns protėvis. Anubis, dievas–šakalas, buvo svarbi senovės egiptiečių dievybė. Čia jis padarytas iš klinties, 300 m. pr. Kr.



PERSŲ LĖKŠTĖ
Šis stilizuotas pusiau vilkas, pusiau paukštis (fenmurvas) yra vaisingumo simbolis. Tai dirbinys iš sidabro, padarytas apie VII a., Sasanidų dinastijos laikais, rastas Indijos Šiaurėje.

Rankena papuošta koralu

PRANCŪZIŠKAS GRAFINAS
Šis keltų gėrimo indas, padarytas iš bronzos apie 400 m. pr. Kr., buvo rastas Prancūzijoje, netoli Bas Juco. Ant jo rankenos du skalikai persekioja antį, kuri, pilant gėrimą, matyt, plaukdavo.



SENOVĖS MEDŽIOTOJAI
Asirų medžiotojai su į mastifus panašiais skalikais vaikštinėja karališkajame parke. Šis bareljefas yra iš Ašurbanipalo rūmų Ninevijoje, pastatytų 645–635 m. pr. Kr.

GARBINIMAS RYTUOSE

Tolimuosiuose Rytuose šunys tarnauja daugeliui tikslų ir užima tam tikrą vietą religijoje. Šis akmeninis šventyklos dievas, turintis į liūtą panašaus šuns pavidalą, yra iš Tailando.



GRAIKŲ URNA

Ši nuostabi vaza yra graikų stiliaus (apie 380–360 m. pr. Kr.), tačiau buvo rasta Italijos pietuose. Jauna mergina sūpuoja vėžlį, norėdama paerzinti savo augintinį šunį. Apykojės ant jos kulkšnių skirtos piktosioms dvasioms nubaidyti.



Taunlio skalikų skulptūra iš anglo Čarlzo Taunlio (Townley; 1737–1805) kolekcijos buvo rasta XVIII amžiaus pabaigoje Italijoje, Monte Cagnole, netoli Romos.



VIENA MOTERIS IR JOS ŠUO

Tai griaučiai moters, kuri buvo palaidota kartu su šunimi – viena jos ranka guli ant šuns kūno. Šie griaučiai buvo rasti Izraelyje Ein Malahoje, atliekant archeologinius kasinėjimus. Jų amžius siekia maždaug 12 000 metų. Tai viena seniausių kada nors pasaulyje aptiktų naminio šuns iškasenų.



TAUNLIO SKALIKAI

Romėnai laikė šunis nuo seniausių laikų. Jie vesdavosi greihaundus ir bladhaundus į medžioklę, o didžiuliai mastifai buvo laikomi ne tik idealiais koviniais šunimis, bet ir puikiais pagalbininkais kare. Ši nuostabi marmuro skulptūra vaizduoja tupinčių greihaundų porą iš Romos (II a. po Kr.).



CAVE CANEM

Lygiai taip, kaip šiandien ant vartų rašoma „Saugokis šuns“, romėnai rašydavo *Cave canem* – lotynų kalba tai reiškia tą patį. Ši mozaika (apie IV a. po Kr.) yra iš Bodrume (Turkija) atkastos vilos vestibiulio.

ŠUNŲ ANTKAKLIAI

Nuo pat senovės Egipto laikų paveiksluose ir skulptūrose šunys buvo vaizduojami su antkakliais – nuo Pompėjoje tapyto paveikslo ir medžioklės scenos Bajo gobelenuose iki dabartinių laikų.



Itališkas žalvarinis antkaklis



Vokiškas dygusis antkaklis



Sidabrinis dovanojamas antkaklis



ERŠKĖTIS

Senovės graikai manė, kad šis augalas turi stebuklingų savybių ir gydė nuo pasiutusio šuns (p. 62–63) apkandžiotus žmones.



Šis keraminis indas iš Kolimos kultūros Meksikoje (300–900 m. po Kr.) vaizduoja plikąjį „tečiči“ šunį, nupenėtą maistui.

Sulaukėję šunys

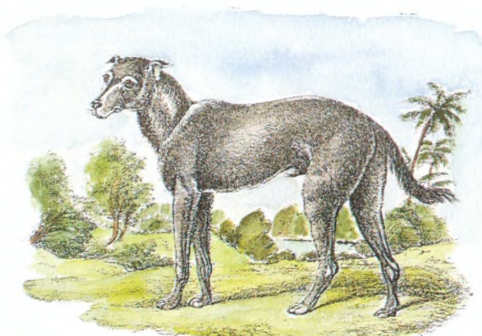
PIRMIEJI IŠ VILKO KILĘ ŠUNYS buvo prijaukinti maždaug prieš 12 000 metų. Nuo to laiko kai kurie naminiai šunys, tokie kaip dingas, grįžo gyventi į gamtą ir vadinami sulaukėjusiais šunimis. Jie gyveno savarankiškai, išskyrus tada, kai susirasdavo žmogaus medžiotojo paliktų maisto likučių. Daugelyje pasaulio dalių šunys ir toliau taip gyvena ir neprisileidžia arti žmogaus. Gana dažnai šunų populiacijos gyvuoja ir veisiasi be jokio ryšio su žmogumi. Iš visų sulaukėjusių šunų labiausiai klesti Australijos dingas; sulaukėjusių šunų yra ir Indijoje bei kitose Azijos dalyse, kur jie vadinami šunimis parijais – tai tamilų (Šri Lankos) kalbos žodis, reiškiantis „atstumtasis“. Visoje Afrikoje sulaukėję šunys gyvena netoli gyvenviečių ir naudingi tuo, kad apvalo šiukšlynus. Kartais šie šunys įsileidžiami į namus, bet retai kada šeriami, nes žmonėms trūksta maisto, jau nekalbant apie gyvulius. Tad šunims tenka patiems rūpintis savimi.



MAISTO IEŠKOJIMAS
Sulaukėjusiems Egipto šunims kartais pasiseka rasti turistų paliktų maisto atliekų.



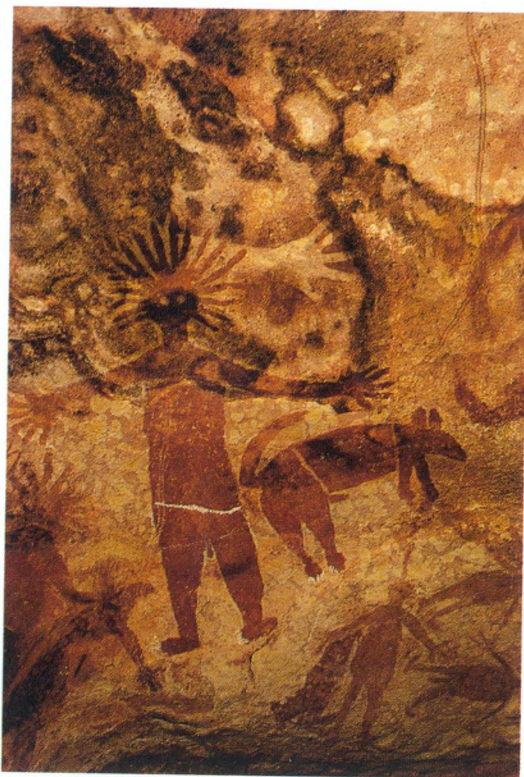
INDIJOS BENAMIAI
Indijoje šunys parijai gyvena laukinėje gamtoje jau tūkstančius metų. Kai kurie jų labai primena Australijos dingus.



SANTO DOMINGO ŠUO
Šis šuo tikriausiai buvo labai panašus į tuos laukinius šunis, kuriuos Kristupas Kolumbas (Columbus; 1451–1506) turbūt pamatė Vest Indijos salose, kai atrado Ameriką.



PERU PARIJAS
Dar gerokai prieš pirmąjį ispanų atvykimą į Pietų Ameriką, vietinės tautos turėjo šunų, kurie gyveno netoli gyvenviečių, kaip ir jų palikuonys – dabartiniai benamiai šunys.



KVINKANO DVASIOS
Šiuose urvų piešiniuose prie Jorko kyšulio Australijoje pavaizduotas „Kvinkano dvasias“ – Didžiuosius aborigenų protėvius – lydi dingas.



Tupintis dingas

Nosimis užuodžiamas grobis – driežai, triušiai, graužikai, o kartais ir vaisiai arba augalai

Dingo akis panašesnė į vilko nei šuns akį



DOMINUOJANTIS DINGAS
Šie jauni dingai žino, kuris iš jų yra dominuojantis šuo.

AUSTRALIJOS ŠUO
Australijos dingai (viršuje ir dešinėje) taip puikiai klesti gamtoje, kad tik visai neseniai buvo nustatyta, jog jie iš pradžių buvo naminiai šunys, atvežti į Australiją vietinių aborigenų mažiausiai prieš 4000 metų. Dingai turėtų būti išsaugoti kaip dalis unikalios Australijos gyvūnų karalystės, nes jie – išskyrus tuos, kurie susikryžmino su europiniais šunimis – tikriausiai yra vieninteliai pasaulyje išlikę grynakraujai priešistorinių naminių šunų palikuonys.



ŠUNŲ ARISTOKRATAS
Dingas, kaip pavaizduota šioje senoje graviūroje, yra visų veislių aristokratas. Tai pačios gryniausios veislės šuo pasaulyje, nes nėra kitų laukinių šunų, su kuriais galėtų kryžmintis.



MOTINA SU MAŽYLIAIS
Kaip ir visi šunys, dingas yra kilęs iš vilko (p. 22–23). Kaip ir vilkas, dingas poruojasi kartą per metus ir jauniklius užaugina bendruomeniniais medžiotojais (p. 18–19).

Kailis rusvai geltonas, kūno apačioje – blankios spalvos

Dingo pėdos panašios į vilko – ant užpakalinės kojos nėra rudimentinio piršto

Uodega ilga ir pūkuota – kartais su baltu galiuku

Pėdos yra baltos spalvos



Šiam elegantiškam pėdsekiui būdinga tipiška šuns kaulų struktūra

Veislių išvedimas

DAUGELIS ŠUNŲ VEISLIŲ, tokios kaip spanieliai, greihaundai ir terjerai, gyvuoja jau šimtus metų, tačiau bet kada gali būti išvesta nauja veislė, sukryžminus dvi ar daugiau skirtingas veisles. Vienas naujos veislės (p. 52–53) pavyzdys – Silihemo terjeras, kurį XIX amžiuje išvedė kapitonas Edvardsas, gyvenęs Silihemo dvare Velse. Įmanoma atkurti ir jau išnykusią veislę. Taip buvo padaryta su airių volfhaundu, kuris išnyko maždaug prieš 100 metų, bet buvo vėl išvestas kaip nauja linija, kryžminant danų dogus, dirhaundus ir mastifus (p. 48–49). Iki pirmosios šunų parodos, surengtos Anglijoje 1859 m., tos pačios veislės šunys būdavo įvairiausio dydžio, formos ir spalvos. Tačiau šiandien dėl parodoms reikalaujamų standartų tos pačios veislės šunys yra labai panašūs. Tai veislėms gali pakenkti, nes šunys netenka individualių bruožų. Be to, tai gali sukelti paveldimas ligas – štai kodėl vokiečių aviganių dažniausia liga – klubo sąnario išnirimas.



SENOVINIS KEISTAS ŠUO
XVI amžiaus pabaigoje žmonės buvo įsitikinę, kad yra toks keistas žvėris, panašus į šunį. Vieni manė, kad jis tikriausiai visas gauruotas ir kaip pudelis moka daryti triukus, kiti – kad turi beždžionės protą ir ežio snukį.

Dėl į viršų lenktų snukio kampučių atrodo, lyg šis pėdsekys šypsotųsi



PILA KAIP IŠ KIBIRO
Kai labai smarkiai lyja, anglai sako: *It's raining cats, dog, and pitchforks* („lyja katėmis, šunimis ir šakėmis"), nors taip, aišku, nėra. Šis senas posakis veikiausiai atspindi senovės kinų lietaus ir vėjo dvasias, kurios kartais vaizduojamos šunimi ir kate. Čia anglų karikatūristas Džordžas Kruikšenkas (Cruikshank; 1792–1878) siūlo savąją interpretaciją.

Pėdsekys



Šuo



Piktas šuo

SLAPTI SIMBOLIAI
Amerikos „kelių karaliai" – valkatos – naudojo slaptus ženklus, kad galėtų pranešti savo draugams, jog nepažįstamose valdose yra šuo (kairėje) arba kad šuo piktas (apačioje).



Vedžvudo majolikos (glazūruotos keramikos) taurė punšui, papuošta marionetės Pančo ir jo šuns klouno Tobio atvaizdu.



PASISEKIMAS

Šis bulterjeras vaidino su Oliveriu Ridu (Reed), kuris atliko Saikso vaidmenį 1968 metų filme „Oliveri!", sukurtame pagal anglų rašytojo Čarlzo Dikenso (Dickens; 1812–1870) romaną. Bulterjerai buvo išvesti XVIII amžiuje, kryžminant buldogus su terjerų tipo šunimis, norint gauti nuožmų kovinį šunį (p. 46–47). Jų gražios mažos ir stačios ausys buvo išvestos, norint išvengti įstatymų draudžiamo ausų karpymo (po. 44–45).

ŽŪTBŪTINĖ KOVA

Stafordšyro bulterjeras, kaip pripažinta veislė, pirmą kartą pasirodė parodoje 1935 m. Jis buvo išvestas Midlendse (Anglija) iš pradžių kaip kovinis šuo, kryžminant senąjį bulterjerą su buldogu ir jau išnykusiu senuoju anglų terjeru.



Stafordšyro bulterjeras

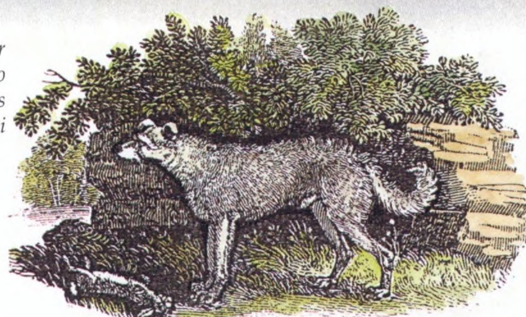


Džeko Raselo terjerai

ŠIURKŠČIAPLAUKIS IR TRUMPAPLAUKIS

Šiuos populiarius terjerus XIX amžiuje pirmą kartą išvedė Džekas Raselas (Russell), klebonas iš Devono (Anglija). Šie nedideli šunys buvo išvesti, panaudojant kelias dabar išnykusias veisles ir labai skyrėsi savo išvaizda bei dydžiu. Kadangi šunininkystės klubai laikė juos ne veisle, o tipu, Didžiosios Britanijos šunininkystės klubas 1990 m. oficialiai pripažino klebono Džeko Raselo terjerą (bet ne visus Džeko Raselo terjerus) atskira veisle. Džeko Raselo australų terjeras Australijoje pripažįstamas kaip veislė, tačiau Kanadoje ir JAV Džeko Raselo terjeras laikomas tipu, o ne veisle.

Šis aptakaus kūno ir trumpaplaukis šuo tiesiog sutvertas greičiui



Tomo Biviko (Bewick; p. 42–43) graviūra, vaizduojanti senų laikų skaliką

LAUKIANT PRIPAŽINIMO

Šis pėdsekys yra greihaundo ir terjero mišrūnas (p. 60–61), pasižymintis kantrybe, sumanumu, greičiu ir kovinga dvasia, todėl puikiai tiko brakonieriams (p. 40–41). Jis yra veikiau šunų tipas nei veislė, bet galimas daiktas, veikiai bus pripažintas veisle, nes nemažai juos auginančių žmonių norėtų demonstruoti savo šunis parodų ringe.

AUKŠTYN KOJOMIS

Sunku pasakyti, kokios veislės yra šis mažas šunytis, bet jis tikrai nustebino savo šeimininkę linksmomis išdaigomis.





MEDŽIOKLĖ INDIJOJE
Indijoje Mogolų dinastijos imperatoriai turėjo ne mažiau medžioklės ritualų kaip ir viduramžių Europos didikai. Čia matome Akbarą (Akbar; 1542–1605), medžiojantį antilopę garną su saliukio tipo skalikais.

Medžiokliniai šunys



DAUGELĮ ŠIMTMEČIŲ ŠUNYS visame pasaulyje buvo naudojami laukiniams žvėrims medžioti. Viduriniais amžiais medžioklė raitomis su šunimis tapo svarbia Europos karalių ir didikų gyvenimo dalimi. Be medžioklės buvo neįsivaizduojamas pasirengimas riterių turnyrams ir karams. To meto medžioklės taisyklės buvo labai sudėtingos. Jomis buvo siekiama išsaugoti tam tikrus gyvūnus, kuriuos medžioti buvo leidžiama tik kilmingiesiems ir diduomenei. Tarp svarbių medžiojamų žvėrių buvo tauriojo elnio patinas ir patelė, kiškis, šernas ir vilkas, o danielius, stirna, lapė ir laukinė katė buvo laikomi antraeilės vertės ir buvo vadinami persekiojamaisiais žvėrimis. Per šias medžiokles įvairiais laikais buvo naudojami tik tam tikrų veislių pėdsekiai ir išlavėjusios regos skalikai (p. 14–17); jie buvo laikomi karališkosiose šunų veisyklose. Labiausiai buvo vertinami elnius persekiojantys skalikai.



VIDURAMŽIŲ MEDŽIOKLINIAI ŠUNYS
Viduramžių medžiotojai paprastai turėdavo šunų būrį iš mažiausiai dvylikos bėgančių skalikų ir gerai dresuoto kraujasekio, kuris privalėjo išbaidyti pasislėpusius medžiojamus žvėris. Šiame piešinio fragmente iš *Beninko maldaknygės* tas žvėris – šernas.



PAPŪSK RAGĄ
Rago pūtimas su ilgomis ir trumpomis gaidomis buvo svarbi viduramžių medžioklės ritualo dalis.

Savernako ragas buvo padarytas XII amžiuje Anglijoje iš dramblio kaulo. Sidabre graviruotos medžioklės scenos sukurtos vėliau, XIV amžiuje.



PERSEKOJIMO JAUDULYS
Šioje dailioje prancūziškoje laikrodžio grandinėlėje, padarytoje 1845 m. iš aukso ir sidabro, arklys, raitelis ir medžiokliniai šunys persekioja elnią.



EIGULYS IR JO ŠUNYS
Nuo pat viduramžių daugelis su medžiokle susijusių tradicijų išliko nepakitusios. Eigulio darbas – saugoti medžiojamus žvėris nuo plėšrūnų ir brakonierių – tebėra toks pat, kaip ir tada, kai XI amžiuje pirmą kartą buvo paskelbtos medžioklės taisyklės.



BENINO KŪRINYS
Benino bronzos dirbiniai iš Nigerijos dėl savo didelės meninės vertės garsūs visame pasaulyje. Ši bronzinė plokštelė, sukurta Nigerijos meistro XVI amžiuje, vaizduoja portugalų kareivį su šautuvu ir medžiokliniu šunimi.

BĖGANT VISU BŪRIU
Šis XIX amžiaus pabaigos paveikslas, kurį nutapė anglų dailininkas Alfredas Diūkas (Duke; mirė 1905), vaizduoja gaują medžiojančių biglių, uodžiančius pėdsakus ir keliančius didelį triukšmą. Šių drąsių, stiprių ir protingų šunų kilmės šaknys tikriausiai glūdi gilioje senovėje. Normanai naudojo juos kiškiams persekioti – tie šunys buvo tokie maži, kad juos nešdavo permetamuose krepšiuose arba jojančių medžiotojų kišenėse.



PLAUKIANTIS ŠUO
Šiam auksaspalviui retriveriui buvo liepta atnešti iš vandens lazdą, bet lygiai taip pat greitai jis paims ir negyvą gyvūną, nušautą per medžioklę. Daugumai šunų plaukioti patinka, tačiau retriveriai yra specialiai mokomi atnešti pašautus ir į vandenį nukritusius paukščius bei kitus gyvūnus. Šie šunys mokomi greitai atsiliepti į komandas ir gali nešti nasruose paukštį, nesuleidę į jį dantų. Jų kailis turi labai tankią neperšlampamą pavilnę.



DIANA, MEDŽIOKLĖS DEIVĖ
Emalio paveiksle ant metalinės lėkštės iš Limožo matyti, kaip XVI amžiaus viduryje Prancūzijoje atrodė medžiokliniai skalikai. Paveiksle vaizduojama romėnų medžioklės deivė Diana. Yra nemažai legendų apie Dianą, kuri vengė vyrų draugijos ir visada buvo lydima daugybės nimfų. Klasikiniame mene ji dažnai vaizduojama kovos vežime, kurį traukia du balti elniai.

Visi šunys plaukia kapanodamiesi priekinėmis kojomis. Lygiai taip daro vaikai, mokydamiesi plaukti „šuniuku“

Bandšuniai ir aviganiai



SENOJO ŠUNS UODEGA
Senieji anglų aviganiai retai kada gimsta be uodegos – daugumai šuniukų uodega trumpinama (p. 44–45), laikantis parodų standartų. Iš beuodegio sunkaus avigano menka nauda, nes jis negali greitai bėgioti. Nors ir vadinami „senaisiais", šios veislės aviganiai veikiausiai nėra išvesti labai seniai. Šiame XIX amžiaus anglų dailininko paveiksle aviganis pasiruošęs prižiūrėti avis.



LESĖ
Ilgaplaukį kolį imta vadinti nauju vardu pagal filmus apie Lesę.

GYVULIAMS SAUGOTI IR GANYTI šunys buvo naudojami jau 1000 m. pr. Kr., kai ūkininkai pradėjo auginti avių, ožkų ir galvijų bandas. Romos rašytojas Kolumela (Columella) knygoje apie ūkyje auginamų gyvulių priežiūrą (I a. pr. Kr.) pastebėjo, kad piemenys pirmenybę teikė baltiems aviganiams, nes juos buvo galima atskirti juo vilkų. Visada grėsė pavojus, kad piemuo gali nudėti savo paties šunį, palaikęs jį vilku, ketinančiu pjauti jo gyvulius. Net ir šiandien, nors vilkai jau beveik išnykę, dauguma įvairiausių veislių bandšunių, auginamų beveik visose pasaulio šalyse, tebėra gelsvai rudi arba šviesios spalvos kailiu su baltymėmis.



ILGAPLAUKIS KOLIS
Ilgaplaukis kolis iš pradžių buvo tradicinis Škotijos žemumų aviganis ir savo pavadinimą tikriausiai gavo iš kolių – vietinių juodagalvių avių. Daugelį šimtmečių jis buvo nepamainomas piemens pagalbininkas. Šiandien ilgaplaukis kolis – viena populiariausių veislių pasaulyje. Jis demonstruojamas parodose, yra patikimas žmogaus draugas.

Tiesios, raumeningos priekinės ir stiprios užpakalinės kojos padeda ilgaplaukiui koliui įveikti didelius atstumus, ganant avis

Storas kailis apaugęs ilgais, paprastai šviesiais auksinės, rausvos ir baltos spalvos plaukais, kurie aplink galvą tamsesni



BELGŲ AVIGANIS
Kai XIX amžiaus 9 dešimtmetyje Belgijoje buvo pirmą kartą kaip atskira veislė išvesti šios šalies aviganiai, vilkų joje nebebuvo. Todėl belgų aviganis (iš tiesų tai – šiuolaikinis vokiečių aviganis), skirtingai nuo tradiciškai šviesių spalvų bandšunių, yra tamsios spalvos.



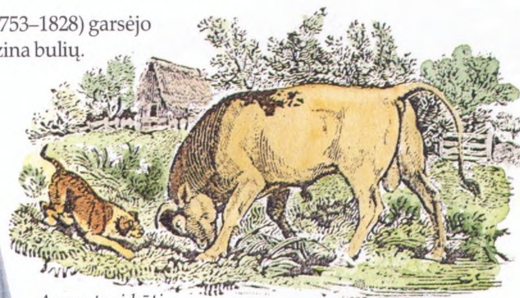
LAIKAS SUBURTI BANDĄ
Borderkolis, kilęs iš pasienio grafystės tarp Anglijos ir Škotijos, – vienas puikiausių pasaulio aviganių. Jis auginamas kaip darbinis šuo ir šunų parodose nedalyvauja.



BLIŪHILERIS
Dabar oficialus šio stipraus darbinio šuns veislės pavadinimas – australų piemenų šuo. Šią veislę XIX amžiaus 4 dešimtmetyje išvedė gyvulių augintojai. Anksčiau ji buvo vadinama įvairiai, pavyzdžiui, Kvynslendo bliūhileriu. Šie šunys sugena galvijus į krūvą, stverdami už kulnų (anglų kalba *heel*).



PIEMUO IR JO ŠUO
Šis tradicinis rumunų piemuo ir jo šuo gerai pasirengę rūsčioms vidurio Europos žiemoms. Tiek aviganis, tiek piemuo yra stambaus sudėjimo, turi storą apdarą ir yra puikūs bandos sargai.



PADĖTIS BE IŠEITIES
Anglas Tomas Bivikas (Bewick; 1753–1828) garsėjo gyvūnų graviūromis. Čia šuo erzina bulių.

Ausys turi būti pusiau stačios, į priekį užlinkusiais galais

MAŽAS, BET GRAŽUS
Visi Šetlendo salų (ties šiauriniais Škotijos krantais) naminiai šunys paprastai esti labai maži. Žemaūgiai gyvuliai, tokie kaip Šetlendo ponis ir Šetlendo galvijai, geriausiai klesti šiomis atšiauriomis sąlygomis, kur klimatas labai šaltas ir vėjuotas, o maisto nedaug, ypač žiemą. Šetlendo aviganis, arba šeltis, yra tradicinis Šetlendo salų bandšunis, miniatiūrinė škotų aviganio veislė.

Jautri šelčio uoslė gali aptikti ir išgelbėti sniegu užverstą ėriuką





Pagauti vagį

Šunys pagalbininkai



PER VISĄ ISTORIJĄ šunys buvo neatsiejama žmonių visuomenės dalis. Šunys buvo naudojami ne tik gyvuliams ganyti ir bendravimui, pagrindinė jų paskirtis buvo saugoti namus ir ūkį. Šiandien sarginis šuo saugo fabrikus ir žemės plotus, skirtus pramonės objektų statybai. Tačiau palikti šunį vienui vieną tuščiame pastate arba kokioje nors uždaroje erdvėje, tikintis, kad jis pats savimi pasirūpins ir saugos nuo įsibrovėlių, prieštarauja bendruomeninei šuns elgsenos prigimčiai; be to, tai žiauru. Policijos šunys, kurie dresuojami sargybai ir narkotikų bei sprogmenų paieškai, retai kada būna vieni – jų gyvenimas paprastai būna harmoningas. Kai kurios šunų veislės yra iš prigimties agresyvesnės už kitas, tačiau beveik visus šunis reikia specialiai treniruoti, kad būtų agresyvūs nepažįstamiems žmonėms, bet neliestų savo dresuotojo. Šiandien yra daugybė kitų būdų, kuriais šunys padeda ligotiems, vienišiems ir neįgaliems žmonėms. Priversdami savo šeimininkus kasdien su jais pasivaikščioti, šunys padeda jiems būti sveikiems.



KARO ŠUNYS
Šunys be galo ištikimi žmogui, todėl juos galima išmokyti vykdyti užduotis didelio pavojaus sąlygomis.

Stiprūs dantys ir tvirtas žandikaulis (apatinis žandikaulis kyšo virš viršutiniojo) padeda bokseriui įbauginti nepažįstamus žmones

Bokseriai labai stiprūs ir energingi – galingą krūtinę jie paveldėjo iš buldogo



Tankus, juodas su įrūdžiu kailis ilgas ir banguotas, todėl puikiai saugo nuo šalčių Šveicarijos kalnuose

BERNO KALNŲ ŠUO
Šveicarijoje stambūs mastifų tipo šunys senovėje buvo naudojami saugoti pirklius, galvijų prekeivius, piemenis bei jų bandas, keliaujant kalnų perėjomis. Iki XX amžiaus pradžios šie šunys buvo vadinami tiesiog Šveicarijos kalnų piemenų šunimis, bet šiandien yra keturios atskiros jų veislės – zenenhundai: Berno zenenhundas (p. 56–57), – kilęs iš Berno kantono (srities), Apencelio zenenhundas – iš to paties pavadinimo kantono, Entlebucho zenenhundas iš Liucerno kantono ir šveicarų didysis zenenhundas.



ŠUNYS KOSMOSE
Šunų siuntimas į kosmosą gal ir gerokai išplėtė žmonijos žinių ratą, bet šunims tai turėjo būti baisus išgyvenimas, niekuo nesiskiriantis nuo bet kurio kito laboratorinio eksperimento. Pirmasis 1957 m. į kosmosą nuskriejo rusų šuo Laika.



Senbernaras ateina į pagalbą

GELBĖJIMO ŠUNYS
Keletą šimtmečių šunys, auginti Šveicarijoje, Didžiosios Sen Bernaro perėjos vienuolyne, buvo mokomi gelbėti kalnuose paklydusius keliautojus.



ŠUO SU TRIMIS GALVOMIS
Senovės mitologijoje Cerberis buvo trigalvis šuo, saugojęs pragaro vartus – gyvųjų neįleisdavo, o mirusiųjų neišleisdavo.

Vokiečių aviganio tiesiuose vilkiškuose žandikauliuose telpa daug stiprių ir sveikų dantų



Didžiosios Britanijos įstatymai draudžia trumpinti ausis, kad jos visą laiką būtų stačios, tačiau kitose šalyse ausys trumpinamos, kad šuo atrodytų piktesnis

Uodegos trumpinimas yra žiaurus suluošinimas, kuris neleidžia pasireikšti natūraliam šuns elgesiui

AKLŲJŲ VEDLYS

Visi žino, kad šunis galima išdresuoti būti aklų žmonių „akimis". Be to, šunys gali išmokti padėti kurtiesiems ir invalidams, kuriems reikia padėti nešti daiktus, taip pat suteikti draugiją pagyvenusiems, ligotiems ir vienišiems žmonėms.





Šis dobermanas įspėja įsibrovėlį nesiartinti

ARŠUSIS DOBERMANAS

Dobermanas – apsigimęs sarginis šuo ir buvo išvestas būti agresyviu. Tačiau kaip ir beveik visi šunys, tinkamai auklėjamas jis gali būti ir prieraišiu draugu. Ši veislė išvesta Vokietijoje XIX amžiaus pabaigoje.

PUIKŪS KOMPANIONAI

Ir bokseris, ir vokiečių aviganis (p. 10–11) yra sarginiai šunys, pirmąkart išvesti Vokietijoje. Bokseris yra kilęs iš mastifo (p. 34–35), sukryžminus jį su buldogu (p. 54–55), o vokiečių aviganis yra bandšunis, tapęs populiariausiu pasaulyje sarginiu šunimi ir turto gynėju. Be to, tinkamai auginami ir auklėjami šie šunys bus ištikimi ir geri žmogaus kompanionai, bet jiems reikia daug erdvės ir jie turi daug mankštintis.

Dėl stipraus pasturgalio vokiečių aviganis moka gerai šokinėti ir gali be nuovargio įveikti didelį atstumą



DRĄSUS SARGAS

Būdamas nemažai laiko greta žmogaus, šis šuo bus patenkintas, ir jį bus galima išmokyti ginti ir saugoti žmones bei pastatus.



Sportuojantys šunys

ŠUNŲ LENKTYNĖS
Viso pasaulio stadionuose vykstančiose šunų lenktynėse dažniausiai dalyvauja greihaundai ir vipetai. Tačiau čia greihaundas naudojamas Kamembero sūrio reklamai.

NE VENĄ ŠIMTMETĮ ŠUNYS buvo naudojami įvairiose sporto šakose, kurių daugelis, deja, buvo susijusios su dideliu žiaurumu. Romėnų laikais gyvūnų, tokių kaip lokiai ir buliai, pjudymas (p. 54–55) tapo labai populiaria pramoga ir gyvavo iki pat XIX amžiaus pabaigos. Šiandien dauguma žmonių nė neįsivaizduoja, kad kas nors norėtų stebėti šunų kautynes arba šunimis pjudomą ir mirtinai draskomą barsuką. Tačiau, nors tai ir draudžia įstatymas, kai kuriose Didžiosios Britanijos vietose ši veikla vis dar praktikuojama. Tačiau šunys mėgsta varžytis vienas su kitu, ir yra daug ne tokių žiaurių sporto šakų. Daug išlavėjusios regos skalikų veislių (p. 14–15) buvo išvesta greitai bėgančiam grobiui, pavyzdžiui, kiškiams, persekioti. Neretai šie šunys, kartu su plėšriaisiais paukščiais, buvo naudojami medžioklėje su sakalais. Šiaurės Afrikoje ir Azijoje saliukis ir afganų kurtas (p. 48–49) buvo išvesti gazelėms persekioti. Dabar greihaundų lenktynių sporte šunys auginami greičiui ir lenktyniaudami jie bėga paskui mechaninį kiškį.



„ŠUNŲ PJAUTYNĖS“
Šiame anglų dailininko Tomo Roulendsono (Rowlandson; 1756–1827) paveiksle žiūrovai ragina savo šunis kautis ir lažinasi, kuris šuo nugalės. Šiandien ši žiauri sporto šaka Didžiojoje Britanijoje ir daugelyje kitų šalių yra uždrausta.



Pastabios kurto akys (p. 14–15) padeda jam laimėti lenktynes – arba, kaip ankstesniais laikais, gerai medžioti



SU ANTSNUKIU
Lenktyniaudami šunys smarkiai susijaudina, todėl paprastai dėvi antsnukius, kad nekandžiotų vieni kitų.

Kurtas

Gili krūtinė ir paslankūs pečiai leidžia daryti didelius šuolius

Ilgos, raumeningos blauzdos



Plunksniška uodega ilga, išaugusi žemai ir šiek tiek išlenkta

Raumeningos kojos padeda saliukiui greitai bėgti

KARALIŠKASIS SALIUKIS
Saliukis – viena seniausių pasaulyje išlavėjusios regos skalikų veislių (p. 14–15). Šio tipo šunų piešinių aptinkama senovės Egipto faraonų kapavietėse. Saliukį tūkstančius metų augino Arabijos tautos gazelėms persekioti ir, kartu su sakalais, stambiems paukščiams, tokiems kaip didysis einis, medžioti.



BELIKO TIK LENKTYNĖS
Nors Arktyje šunys šimtus metų buvo naudojami rogėms traukti (p. 56–57), šiandien juos beveik visiškai pakeitė motorinės rogės. Tačiau pastaraisiais metais vis populiaresnės tampa haskių traukiamų rogių ilgų nuotolių lenktynės – ypač Aliaskoje, labiausiai į šiaurę nutolusioje JAV valstijoje.



TINTINAS IR SNOUIS
Šie populiarūs animacinio filmo veikėjai lekia sniegu, traukiami patikimo haskių kinkinio.

Tanki, garbanota „apykaklė" ant kaklo

Ilgi, banguoti šilkiniai plaukai paprastai būna balti, su gražiomis tamsiomis žymėmis

Kelio sąnarys yra aukštai, todėl koja labai ilga ir stipri



ŠUO IR KIŠKIS
Greihaundai persekioja kiškius pasikliaudami ne uosle, o rega. Ši sporto šaka yra tikriausiai viena seniausių.

GRAŽUOLIS MEDŽIOKLIS
Kurtas yra kilęs iš Rusijos ir buvo vadinamas rusų volfhaundu (vilkšuniu), nes aristokratai naudojo jį vilkams persekioti ir medžioti. Kurtas veikiausiai buvo išvestas iš ilgakojų pietinių išlavėjusios regos skalikų (p. 14–15), tokių kaip saliukis, kurie vėliau buvo kryžminami su ilgaplaukiais vietiniais kolių tipo šunimis. Išvedant kurtus buvo siekiama suteikti jiems kuo aristokratiškesnę ir gražesnę išvaizdą, kuri atitiktų kilnius Rusijos imperatorių siekius.

Skalikai



ELEGANTIŠKASIS KURTAS
Kurtas (p. 14–15) – pats aristokratiškiausias iš visų skalikų. Visa jo išvaizda rodo, kad vargu ar jis teiksis elgtis kaip paprastas šuo.

SKALIKŲ ŠUNŲ GRUPĖ tapo viena svarbiausių po to, kai maždaug prieš 6000 metų, netrukus po jų prijaukinimo senovėje (p. 34–35), įvairūs šunys buvo suskirstyti į grupes. Vėliau skalikai buvo suskirstyti į išlavėjusios regos skalikus ir pėdsekius, tokius kaip bladhaundas. Skalikai, kuriems būdinga išlavėjusi rega (p. 14–15), buvo smulkaus kūno sudėjimo, labai greitai bėgo ir buvo naudojami medžioklėje grobiui persekioti. Pėdsekiai (p. 16–17) buvo stambesnio kūno sudėjimo, lėtesni. Jie buvo naudojami grobiui susekti ir jį išbaidyti. Skalikai skiriasi dydžiu labiau negu bet kuri kita šunų grupė. Airių vilkšunis, iš pradžių naudotas vilkams medžioti, nes pasižymėjo išlavėjusia rega, yra sunkiausias iš visų šunų. Tuo tarpu mažasis taksas, barsukams medžioti naudojamas pėdsekys, yra vienas mažiausių. Daugelis skalikų veislių ir šiandien tebenaudojami medžioklėje, bet kai kurios iš jų, pavyzdžiui, volfhaundai, yra namų šunys ir palydovai. Mažų skalikų gyvenimo trukmė yra apie 15 metų, bet labai stambūs skalikai vidutiniškai gyvena tik maždaug pusę šio amžiaus.



VELSO LEGENDA
Bedgelerto miestas Velse pavadintas pagal garsų dirhaundą Gelertą, kurį užmušė princas Levelinas, pamanęs, kad šuo nužudė jo vaiką. Aplink kūdikio lopšį princas pamatė daug kraujo, todėl kardu užmušė šunį. Bet vėliau jis rado kūdikį sveiką greta negyvo vilko, kurį nužudė jo ištikimasis šuo. Ši Velso legenda – viena iš kelių panašių pasakojimų žinomų daugelyje pasaulio šalių.



Trumpi plaukai ant snukio ir išilgai nugaros

Labai ilgi, šilkiniai plaukai

ILGAPLAUKIS GRAŽUOLIS
Afganų kurtas – labai sena ilgaplaukio greihaundo veislė, kilusi iš Afganistano, kur karališkoji šeima naudojo jį gazelių arba smulkių antilopių medžioklei. Kai XX amžiaus pradžioje ši veislė pateko į Didžiąją Britaniją, jos kailis pasidarė švelnesnis ir dar ilgesnio plauko. Afganų kurtas – populiarus parodų šuo, bet jis išsaugojo medžioklės ir persekiojimo instinktą.



Raukšlėta kakta ir snukis

Ilgos, švelnios ausys

Nuodriba – laisvos odos raukšlės, nukarusios po kaklu

DIDINGAS ŠUO
Mūsų laikais bladhaundas yra ne tiek medžioklinis skalikas, kiek sarginis šuo, bet jo, kaip nepailstančio pėdsekio, reputacija išliko jei ne gyvenime, tai bent legendose. Kuriant parodinius standartus, aplink jo galvą atsirado itin ryškios ir gilios odos raukšlės, o tai gali sukelti sveikatos problemų.



PAIMK!
Nuo viduriniųjų amžių fokshaundas mažai pakito ir šiandien tebenaudojamas lapėms medžioti. Juos nelabai tinka laikyti namie, nes ilgus šimtmečius buvo veisiami medžioklei ir laikomi dideliais būriais.



BASKERVILIŲ ŠUO
Viršuje matome vieną kadrą iš trijų filmų pagal žymiausią anglų rašytojo sero Artūro Konano Doilio (Conan Doyle; 1859–1930) apysaką apie Šerloką Holmsą.

DIDYSIS AIRIJOS ŠUO
Senoji skalikų veislė, kuri Airijoje nuo viduramžių buvo naudojama vilkams medžioti, visiškai išnyko gal XIX amžiuje – daugiau kaip prieš 100 metų, kai Airijoje buvo nudėtas paskutinis vilkas. XIX amžiaus pabaigoje šią veislę atkūrė anglų kariuomenės karininkas ir nuo to laiko airių vilkšunis tapo tikru milžinu. Tai aukščiausias šuo pasaulyje – jo aukštis ties gogu siekia 94 cm. Tačiau senasis airių vilkšunis buvo labiau panašus į šiurkščiaplaukį greihaundą.


Uodega laikoma tiesiai, neuž-lenkta į priekį

KIŠKIŲ MEDŽIOKLĖ
Iš pradžių biglis buvo išvestas Didžiojoje Britanijoje ir Prancūzijoje kiškiams susekti, bet dabar jis labai populiarus Šiaurės Amerikoje, kur naudojamas amerikiniams triušiams medžioti. Kadangi bigliai yra nedideli, vienodos masės ir gerai sugyvena būryje, laboratoriniams tyrimams dažniausiai naudojami šios veislės šunys.



DEVONŠYRO MEŽIOKLĖS GOBELENAS
Tai vieno iš keturių flamandų gobelenų, išaustų XV amžiaus pradžioje, fragmentas. Jame vaizduojama viduramžių medžioklės scena su puošniai apsirengusiomis damomis bei didikais, jų skalikai ir sumedžiotas šernas. Šie gobelenai kažkada priklausė Anglijos Devonšyro hercogui.

Tiesios, stiprios priekinės kojos ir ilgos, raumeningos užpakalinės kojos leido airių vilkšuniui įveikti didelį atstumą, persekiojant grobį



TAKSAS
Taksas vokiečių kalba vadinamas *Dachshund* ir reiškia šunį, su kuriuo medžiojami barsukai. Iš pradžių tai buvo urvinių šunų – terjerų veislė, išvesta iškasti iš urvų barsukus. Mažasis taksas yra populiarus namų šuo, sveriantis iki 5,5 kg.

Pagal kailį taksai skirstomi į trumpaplaukius, ilgaplaukius arba, kaip čia, šiurkščiaplaukius



PASIRUOŠK, TAIKYK, UGNIS!
Be kitko, medžiotojo šuo neturi baidytis šautuvo šūvio.

Paukštšuniai

SPANIELIAI, SETERIAI, pointeriai ir retriveriai priskiriami šunų kategorijai, kuri Didžiojoje Britanijoje vadinama paukštšuniais (*gun dogs*), o Šiaurės Amerikoje – medžiokliniais šunimis (*sporting dogs*). Šios veislės šunys paprastai agresyvūs, nes iš pradžių buvo išvesti gyventi drauge šunų veisyklose. Šiandien paukštšuniai naudojami daugiausia laukiniams paukščiams medžioti. Jie treniruojami „rodyti" ir „nutilkti" (p. 16–17). Paukštšuniai privalo užuosti paukščius, po to prigludę prie žemės likti ramūs ir tylūs, taip parodydami medžiotojams, kad aptiko paukščius, jų nepersekiodami. Be to, paukštšuniai turi turėti švelnius nasrus, kad galėtų atnešti negyvą arba sužeistą laimikį, nesužalojęs jo dantimis. Paukštšuniai yra lengvai dresuojami – dėl šios priežasties jie auginami ne tik kaip medžiokliniai, bet ir kaip namų šunys bei kompanionai. Labradoro retriveris yra turbūt populiariausias pasaulyje keturkojis kompanionas ir šuo pagalbininkas (p. 44–45).

Anglų seteris laiko nasruose lazdą taip, lyg neštų paukštį

Daiktas paukštšuniui treniruoti, pratinant laikyti nasruose laimikį

Dėl storo kailio anglų seteris lengvai pakelia šalčius ir gali būti naudojamas medžioti žiemą



DIENOS PABAIGOJE
Kartu su savo medžiokliniais šunimis (p. 40–41) ir arkliu, šie medžiotojai, apsivilkę jojimo kostiumais ir laikydami šautuvus, ilsisi po ilgos dienos medžioklės.



PAUKŠČIO ATNEŠIMAS
Retriverio pareiga – atnešti (anglų kalba *to retrieve*) medžiotojui nušautus paukščius.

Prieš nuaidint šūviui, seteriai ir pointeriai sustingsta, iškėlę sulenktą priekinę koją



RAUDONPLAUKIS GRAŽUOLIS
Airių, arba raudonasis, seteris turi švelnų kaip šilkas kailį ir yra švelnios prigimties. Tačiau jis karšto būdo ir užsispyręs, todėl dažnai laikomas nepatikimu paukštšuniu.



TIKRAI ŽAVUS ŠUO

Dabar parodų šuo ir šeimos numylėtinis, bet išvestas kaip paukštšunis, amerikiečių kokerspanielis savo pavadinimą gavo iš gebėjimo pabaidyti slankas (anglų kalba *woodcock*).

Raumeningos, stiprių kaulų kojos padėjo kokerspanieliui būti puikiu paukštšuniu



DRĖGNA DIENA ANČIŲ MEDŽIOKLEI

Po ančių medžioklės ir medžiotojas, ir jo šuo dažniausiai labai sušlampa. Spanieliai, kurie daugelį šimtmečių buvo auginami kaip vandens šunys, yra tradiciniai laukinių paukščių medžiotojo palydovai. Šiame piešinyje (iš kairės į dešinę) matome Česapyko retriverį, garbanotąjį retriverį ir airių vandens spanielį.



GROBIO RODYTOJAS

Pointeriai yra treniruojami rodyti nosimi į tą pusę, kur slepiasi grobis. Todėl jie yra nepamainomi talkininkai per paukščių medžiokles.



Iš itališko stiklo padarytas šuo puošia austriškos dėžutės dangtelį (apie 1800 m.)

Kai uodega primena paukščio plunksnas, ji vadinama plunksniška

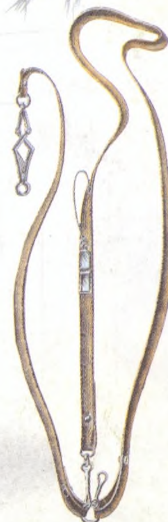


TAIKLUS ŠŪVIS

Šioje XVIII amžiaus plytelėje iš Prancūzijos pavaizduotas medžiotojas su permestu per petį krepšiu laimikiui dėti ir jo paukštšuniai, persekiojantys grobį, veikiausiai triušį arba kiškį.

PAUKŠČIŲ IŠBAIDYTOJAS

Anglų seteris – viena iš seniausių ir turbūt gražiausių paukštšunių veislių. Seterio pirmtakas buvo spanielis, kurį treniruodavo pabaidyti (anglų kalba *to set*) paukščius – priversti pakilti į orą, kad medžiotojai galėtų juos nudėti. Viduramžiais paukščius gaudydavo tinklais, vėliau jie buvo šaudomi ginklais. Šis seteris lazdą nasruose laiko lygiai taip, kaip laikytų pašautą paukštį.



Specialus ilgas pavadėlis leidžia paukštšuniui greitai išsinerti ir pasaito

Terjerai



ŠKOTŲ TERJERAS
Dabartinis škotų terjeras, arba skotis, yra kilęs iš trumpakojų, šiurkštaus kailio darbinių terjerų, kurie šimtus metų buvo auginami Šiaurės Škotijoje (Hailendse). Iki XX amžiaus škotų terjeras nebuvo juodos spalvos.

TERJERAI YRA URVINIAI ŠUNYS – lotynų kalba *terra* reiškia „žemė". Jie puikiai rausia žemę ir netgi neraginami įlenda į požeminius urvus ir juose persekioja barsukus, lapes, triušius arba žiurkes. Didžiojoje Britanijoje terjerai žinomi nuo senų senovės ir visą laiką buvo naudojami kaip nedideli medžiokliniai šunys. Tai patys tinkamiausi šunys naikinti žiurkes ūkyje ir giliose šachtose. Įvairūs terjerų tipai – tokie kaip borderterjeras, škotų bei Jorkšyro terjerai – buvo tradiciškai auginami daugelyje Didžiosios Britanijos sričių, tačiau kai kuriose šalyse buvo išvesta ir naujų veislių, pavyzdžiui, australų terjeras. Daugelis terjerų, užregistruotų dabartiniuose šunininkystės klubuose, atskiromis veislėmis buvo pripažinti tik per pastarąjį šimtmetį.



Erdelio terjero mažos, V raidės pavidalo ausies galas nulinkęs į priekį iki pat akies viršaus

Stiprūs dantys ir repliški žandikauliai neleidžia grobiui pasprukti

Kailis šiurkštus, prigludęs prie kūno, todėl jį reikia rūpestingai prižiūrėti *(p. 62–63)*



Ilgi, stiprūs žandikauliai padeda australų terjerui gaudyti triušius, žiurkes ir net gyvates

GAURUOTO ŠUNS ISTORIJA
Pirmieji į Australiją persikėlę anglai atsivežė ir savo šunis. XX amžiaus pradžioje, kryžminant kernterjerą, Dendžio Dinmonto, airių, škotų ir Jorkšyro terjerus, buvo išvesta ši nauja veislė – australų terjeras.



ROMĖNŲ ŠUO
Ši Anglijos šiaurėje XIX amžiuje rasta vario lydinio figūrėlė (padaryta I–IV amžiuje) labai panaši į senąją terjero veislę – Aberdyno terjerą.



Davus terjerui guminį žiedą arba kamuolį, išryškėja jo žaisminga prigimtis



Kresno Norfolko terjero ausys galuose apvalainos, nulinkusios į priekį ir prigludusios prie skruostų

MILŽINAS TARP TERJERŲ

Erdelio terjeras taip pavadintas pagal Anglijos Jorkšyro grafystės sritį, iš kurios kilęs, ir yra didžiausias iš visų terjerų. Išvestas XIX amžiaus viduryje, kryžminant (p. 60–61) dabar išnykusį juodąjį su įrūdžiu terjerą su oterhaundu (ūdriniu šunimi). Buvo norima išvesti didelių ir stiprių šunų veislę stambiam grobiui medžioti. Per Pirmąjį pasaulinį karą jis buvo naudojamas ryšiams (p. 44–45).



Uodega iškelta ir laikoma tiesiai, bet nesvyranti virš nugaros



TAPĘS LEGENDA DAR GYVAS BŪDAMAS

Kai Škotijos mieste Edinburge mirė Greifrajersas, šis nedidelis Skajaus terjeras – ištikimasis Bobis – 10 metų nenorėjo palikti šeimininko kapo, kol pats nepasimirė – bent jau taip yra pasakojama.



LAPIŲ SIAUBAS

XIX amžiaus pabaigoje foksterjeras buvo populiariausia šunų veislė Anglijoje. Šiandien šį populiarumą perėmė mažesnis Džeko Raselo terjeras (p. 38–39). Foksterjerai būna arba šiurkščiaplaukiai, kaip antai šis, arba trumpaplaukiai.

Puikią pusiausvyrą turintis šiurkščiaplaukis foksterjeras trokšta veiklos – nesvarbu, ar draskyti kilimėlį, ar medžioti lapes (p. 28–29)



APDOVANOTASIS ŠUO DRAMERIS

Šunys visada buvo populiarūs kaip talismanai, ypač kariuomenės pulkuose, kaip čia parodyta. Šis drąsus karo didvyris yra Drameris, Nortumberlendo šaulių talismanas, apie kurio mirtį 1902 m. rašė vienas anglų laikraštis.



Dėl ilgų ausų, kriaušės pavidalo galvos ir garbanoto šviesaus kailio Bedlingtono terjeras primena ėriuką

PANAŠUS Į ĖRIUKĄ

Manoma, kad išvedant Bedlingtono terjerą, seniau vadintą Rotberio terjeru, buvo naudotos įvairios veislės, tarp jų vipetas, oterhaundas ir bulterjeras.

ŠUO DABITA

Ilgą laiką šunys buvo naudojami reklamoje. Čia dabitiškai apsirėdęs terjeras puošia žurnalo viršelį.

ĮNIRTINGAS RAUSĖJAS

Norfolko terjeras – nauja veislė, kilusi iš šimtus metų Rytų Anglijoje augintų terjerų. Tai labai sportiškas mažas šuo su trumpomis kojomis ir šiurkščiu kailiu. Norvičo terjero veislės šunys buvo stačiomis ir nukarusiomis ausimis, bet 1965 m. terjerai su nukarusiomis ausimis buvo pavadinti Norfolko terjerais.

Terjerai, kaip šis Norfolko terjeras, žemę rausia ir priekinėmis, ir užpakalinėmis kojomis



NAUDINGI PAGALBININKAI
Šiame XVII amžiaus japonų suvyniojamo į ritinėlį paveikslo fragmente puošniai apsirengęs portugalų pirklys pavaizduotas su tarnais ir ištikimu palydovu – savo šunimi.

Specialios paskirties šunys



PAGAMINTA AMERIKOJE
Bostono terjeras yra viena Jungtinėse Amerikos Valstijose išvestų šunų veislių. Ten jis labai populiarus.

ŠIAI MAIŠYTAI ŠUNŲ GRUPEI priklauso tie šunys, kurie nepateko nė į vieną iš penkių kruopščiai suskirstytų kitų veislių grupių (p. 48–53, 56–59). Terminas „specialios paskirties šunys" labiau tinka, norint apibūdinti įvairius šunų individualius ir ypatingus požymius – šiai grupei priklauso įdomesni, neįprasti šunys. Kai kuriais atvejais jų istorija siekia ne vieną šimtmetį: čiau čiau protėvis pirmą kartą buvo išvestas Mongolijoje (Azija) prieš 3000 metų ir buvo naudojamas kare, o vėliau Kinijoje imtas auginti kailiams ir maistui. Dauguma šios grupės šunų seniau buvo išvesti tam tikram tikslui, pavyzdžiui, buldogas – buliams pjudyti, pudelis – vandens paukščiams medžioti, bet šiandien jie gyvena tik kaip kompanionai ir parodų šunys. Šiai grupei dar priskiriami įvairių šalių nacionaliniai šunys – Bostono terjeras iš JAV, buldogas iš Anglijos, pudelis iš Prancūzijos.



Prancūzų buldogas

PRANCŪZŲ BULDOGAS
Seniau prancūzų buldogai buvo naudojami asilams pjudyti – siundyti juos šunimis pramogai (p. 46–47). Šiandien jie mažesni ir gyvena taikesnį gyvenimą, bet iki šiol tebėra ištvermingi ir geri sarginiai šunys.



ANGLŲ PASIDIDŽIAVIMAS
Buldogas – nacionalinis anglų simbolis, vaizduojantis jėgą ir užsispyrimą. Ši veislė buvo išvesta buliams pjudyti ir atsirado XVI amžiuje.

KINŲ ČIAU ČIAU
Čiau čiau veislė jau 200 metų senumo ir buvo išvesta XVII amžiaus 9 dešimtmetyje iš parijų kilmės (p. 36–37) šunų poros, atvežtos į Angliją iš Kantono miesto Kinijos pietryčiuose. Anglų gamtininkas Gilbertas Vaitas (White; 1720–1793) *Selborno gamtos istorijoje* rašė, kad šie šunys „toje šalyje nupenimi, kad vėliau būtų galima suvalgyti".





ŠOKINĖJIMAS PER LANKUS
Kadangi pudeliai – viena lengviausiai dresuojamų šunų veislių, jie dažnai vaidindavo cirke. Šioje nuostabioje auksinėje sagėje, padarytoje apie 1890 m. Austrijoje, klounas ragina savo šunų trupę daryti triukus.

ELEGANTIŠKAS KARIETŲ ŠUO
XIX amžiuje Anglijoje ir Prancūzijoje buvo labai madinga turėti „karietų šunį" didikų kelionių karietoms lydėti. Arklio pakinktų spalva turėjo derintis su šuns kailio spalva.

Snukį puošia vešlūs ūsai

Šio stipriausio iš visų šnaucerių – ryzenšnaucerio – aukštis ties gogu siekia 65 cm

GAURUOTAS GRAŽUOLIS
Šnaucerių pavadinimas kilęs iš vokiečių kalbos žodžio *Schnauze* – snukis. Iš pradžių naudoti Pietų Vokietijoje avims ganyti, šiandien šie judrūs šunys yra puikūs palydovai ir šeimos numylėtiniai. JAV ir Kanadoje didysis ir standartinis šnauceriai priklauso darbiniams šunims (p. 56–57), o miniatiūrinis yra terjerų grupėje (p. 52–53).

Dalmatino kailis visada būna visiškai baltas su būdingomis juodomis arba rudomis dėmėmis

DĖMĖTASIS ŠUO
Yra kelios dalmatino kilmės legendos. Vieni mano, kad šie šunys atkeliavo iš Indijos su čigonais, kurie įsikūrė Dalmatijoje (dabartinėje Kroatijoje); kitų nuomone, ši veislė kilo iš Italijos. Pirmą kartą į Angliją dalmatinus XVIII amžiuje atvežė į Europą atvykę keliautojai. Vėliau pasidarė madinga turėti aristokratiškos išvaizdos šunis, bėgančius šalia džentelmenų karietų. Dalmatinas nepaprastas tuo, kad šlapime išskiria ne šlapimo rūgštį, o šlapalą. Dėl to ši veislė turėtų būti populiari tarp sodininkų, nes dalmatino šlapimas nekenkia vejos žolei.

Ilgos kojos, sutvertos greičiui ir ištvermei



GRAŽUS KAIP PAVEIKSLĖLIS
Pudeliai iš pradžių buvo išvesti kaip paukštšuniai (p. 50–51), veikiausiai Vokietijoje, bet dėl protingos ir patrauklios išvaizdos jie greitai tapo labai mylimais namų šunimis. Seniausia pudelio, kaip šeimos numylėtinio forma, kokia ji buvo XVIII amžiuje, pavaizduota šiame Žano Žako Bašeljero (Bachelier; 1724–1806) paveiksle.

Darbiniai šunys

SENIAUSI NAMINIAI ŠUNYS, maždaug prieš 12 000 metų kilę iš prijaukintų vilkų (p. 34–35), lydėjo medžioklėje žmones, persekiojančius įvairius gyvūnus, nuo mamutų iki smulkių paukščių. Nuo to laiko tūkstančius metų šunys visą laiką buvo šalia žmogaus. Iki XV amžiaus, kai į Šiaurės Ameriką atvyko europiečiai, šuo buvo vienintelis Amerikos indėnų prijaukintas gyvūnas. Pagrindinis šių šunų darbas buvo tempti manta pakrautas roges, kai šeima keldavosi iš vienos vietos į kitą. Jie taip pat padėdavo didžiosiose bizonų medžioklėse, kai kartais visa jų kaimenė būdavo mirtinai nuvaroma. Europoje, kur vežimams traukti buvo arklių ir jaučių, šunys nebuvo taip plačiai naudojami traukiamajam darbui, tačiau eskimų šunys ir haskiai buvo nepamainomi, tiriant poliarines sritis. Šunų parodoms į veislių registrą darbinių šunų kategorijoje yra įtraukti bandšuniai (p. 42–43) ir šunys pagalbininkai (p. 44–45).

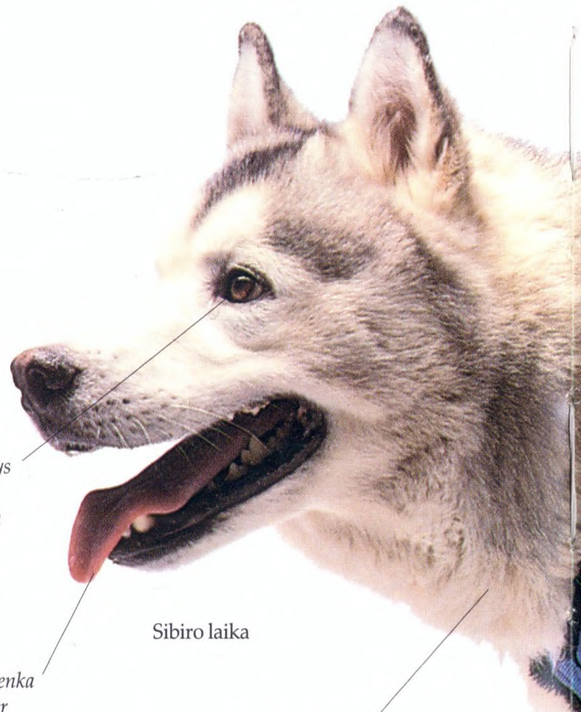
PUIKUS PLAUKIKAS
Didžiulis niūfaundlendas veikiausiai kilęs iš Pirėnų kalnų gelbėjimo šunų, kuriuos į Rytų Kanadą atsivežė ispanų žvejai.



KARALIŠKASIS KORGIS
Nuo viduriniųjų amžių Velse buvo trumpakojų galvijus ganančių šunų, vadinamų valų korgiais, kurie dabar yra Anglijos karališkosios šeimos numylėtiniai.



JUDRUSIS KELPIS
Australijos kelpio darbas – grąžinti į bandą nuklydusias avis. Jis turi keistą įprotį bėgioti avių nugaromis iš vieno bandos krašto į kitą. Tinkamai ištreniruotas šuo gali atlikti šešių žmonių darbą ir per dieną nukeliauti 64 km.



Haskio akys gali būti rudos arba mėlynos – arba abi skirtingų spalvų

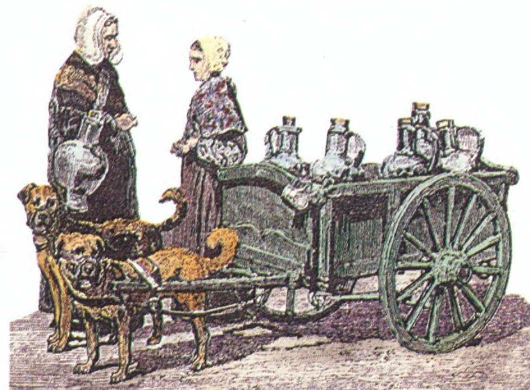
Šunys netenka šilumos per liežuvį, štai kodėl, norėdami atvėsti, jie, net ir Arktyje, lekuoja

Tankaus kailio „apykaklė" ir kresnumas padeda išsaugoti kuo daugiau haskio kūno šilumos

Sibiro laika



ŠVEICARIŠKA ANTKLODĖ
Berno zenenhkundas – tipiškas šuo pagalbininkas (p. 44–45). Tai tik viena iš daugybės mastifų tipo šunų veislių, kurios nuo pat romėnų laikų buvo naudojamos visoje Europoje ir Azijoje kalnų keliautojams saugoti ir ginti. Miegodamas šalia keliautojo, jis naktį savo labai storu kailiu šildys žmogų, o dieną, naudodamasis uosle, ves jį taku, nenuklysdamas net ir per gilų sniegą.



SPECIALUS PRISTATYMAS
Šveicarijoje ir daugelyje kitų kalnuotų šalių mastifų tipo šunys buvo tinkamiausi gyvūnai pieno produktų vežimėliams tolygiai traukti siaurais takais. Nuo senų senovės (p. 34–35) dėl įgimto agresyvumo mastifas buvo puikus sarginis šuo.

Danų dogo, kaip ir visų mastifų, krūtinė labai gili ir stipri

NUOSTABIOJE TOLIMOJOJE ŠIAURĖJE
Žodis „eskimas" reiškia „sniegas". Jis daugiau nebevartojamas inuitams ir kitiems vietiniams Šiaurės Amerikos arktinių sričių gyventojams vadinti, bet išlikęs jų šunų pavadinime.



KADA DANŲ DOGAS NĖRA DANŲ DOGAS?
Danų dogas buvo išvestas Vokietijoje, kur senovėje nė viena pilis neišsiversdavo be šių milžiniškų, jas saugančių mastifų tipo šunų poros.

Darbinio šuns pakinktai padaryti taip, kad šis galėtų traukti su didžiausia jėga

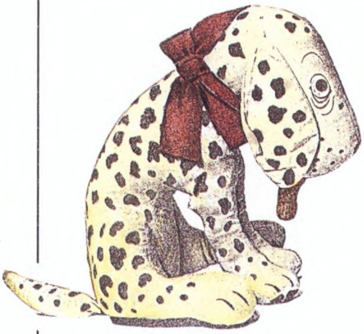
Kai šuo dirba arba ilsisi, uodega nuleista, bet iškeliama virš nugaros bėgant

ĮKINKYTAS HASKIS
Sibiro haskis – vienintelė grynakraujė šio tipo šuns veislė. Tačiau Šiaurės Amerikoje, ypač Kanadoje, šis pavadinimas vartojamas visiems špicų tipo šunims, kurie naudojami rogėms traukti ir ruoniams bei kitiems Arkties gyvūnams medžioti. Tautos, kurios tūkstančius metų gyveno arktinėse Šiaurės Amerikos, Europos ir Azijos srityse, nebūtų išgyvenusios be darbinių haskių ir eskimų šunų (p. 46–47).



HERALDINIS ŠUO
Šuns atvaizdą neretai galima pamatyti heraldikoje. Šis haskis – svarbi Kanados Jukono teritorijos herbo dalis.

Dekoratyviniai šunys



Liūdnasis Desmondas – populiarus minkštas žaisliukas 4 dešimtmečio Anglijoje – tikrai pateisina savo vardą.

DEKORATYVINIŲ ŠUNŲ KATEROGIJAI priklauso visi mažiausi parodose dalyvaujančių veislių šunys – daugumos šunų aukštis mažesnis nei 30,5 cm. Turbūt vienas nuostabiausių dalykų apie gyvūnų prijaukinimą yra tas, kad kiekvienas dekoratyvinis šuo, kad ir koks mažas jis būtų, yra kilęs iš vilko. Kadangi genetiškai jis paveldėjo tuos pačius bruožus kaip ir laukinis jo protėvis, net ir mažiausias šuo stengiasi elgtis kaip vilkas. Jie graužia kaulus, saugo savo teritoriją, o savo jausmus kitam šuniui išreiškia laikysena ir uodega – lygiai taip, kaip tai daro vilkas. Pirmieji dekoratyvinius šunis auginti pradėjo tikriausiai romėnai – šunų kaulai, rasti Romoje kasinėjimų vietose rodo, kad tai buvo tokie pat maži, kaip ir bet kurie dabartinės veislės šunys. Maži balti šunys, vadinami Maltos bolonėmis (p. 10–11), yra veikiausiai romėnų kilmės: tokio tipo šuo pavaizduotas viename romėnų paveiksle. Kiti mažyčiai šunys nuo seno buvo auginami Tibete, Kinijoje ir Japonijoje, tuo tarpu Europoje toispanieliai buvo mėgiami didikų palydovai viduriniais amžiais.



Mažos, trikampio pavidalo ausys išaugusios aukštai ant galvos

Kūnas, išskyrus snukį ir ausis, apaugęs ilgais, švelniais lyg šilkas plaukais

SIAUBŪNAS TOITERJERAS
Australų šilkaplaukis terjeras iš prigimties ne toks jau švelnus kaip atrodo. Šis trumpakojis kompaktiškas šuo per kelias sekundes gali nugalabyti žiurkę arba triušį; sakoma, kad jis ne prasčiau susidoroja ir su gyvatėmis. Nors jis šiek tiek panašus į Jorkšyro terjerą, manoma, kad ši veislė kryžminimo būdu išvesta Australijoje.



ŠUNS PIETŪS
Šio žavaus XIX amžiaus prancūzų dailininko paveikslo *Caninemania* fragmente su šeimos numylėtiniu elgiamasi kaip su labai ypatingu kviestiniu pietų svečiu, svarbesniu net už viešnią, kuri buvo pasodinta kampe ir todėl čia jos nematyti.



KINŲ ŠUO–LIŪTAS
Pekinas dar vadinamas Pekino šunimi–liūtu. Pasak legendos, šie šunys buvo išvesti Budos liūto dvasiai simbolizuoti. Šiandien pekinas, turintis dideles akis, apvalią galvą, plokščią snukutį ir minkštą kailį, panašesnis į mielą žaisliuką negu liūtą.



Galva didelė, plati, su labai plokščiu profiliu ir trumpa, riesta nosimi

Pekinas eina krypuodamas, stengdamasis lygiai paskirstyti savo svorį ant trumpų kojų

PEKINŲ PORELĖ
Kinijoje miniatiūrinių šunų buvo mažiausiai 2500 metų, tačiau beveik nėra įrodymų, kad pekinas – labai sena veislė. Į Angliją pirmieji pekinai buvo atvežti 1860 m. užėmus Vasaros rezidenciją Pekine (dabar Beidzingas). Nuo to laiko šios veislės šunys tapo mažesni, su trumpesnėmis kojomis.



Miniatiūrinis pinčeris yra protingas ir turi stiprias, daug didesnio šuns kojas

POPULIARUSIS PINČERIS

Miniatiūrinis pinčeris – daug senesnė veislė negu jo didesnis giminaitis dobermanas. Parodų standartai reikalavo trumpinti dobermanų veislės šunų uodegą (p. 44–45). Tačiau tai neleidžia šuniui tinkamai išreikšti savo emocijas ir trikdo pusiausvyrą bėgant.



Galva apvaloka, su riesta nosimi

Karaliaus Karolio spanielis

KARALIAUS NUMYLĖTINIS

Kilęs veikiausiai iš Kinijos arba Japonijos, šis gero būdo mažas šuo į Angliją pateko XVI amžiuje iš Prancūzijos. Jį labai mėgo karalius Karolis II, todėl ši veislė buvo pavadinta jo vardu.



POMERANIJOS ŠPICO PAVEIKSLAS

XVIII amžiuje, kai anglų dailininkas Tomas Geinsboras (Gainsborough; 1727–1788) nutapė šią Pomeranijos špico kalę su šuniuku, šios veislės šunys buvo daug didesni negu dabar. Pomeranijos špicas – tai kresno kūno miniatiūrinis špicas su stačiomis ausimis, „apykakle" ir virš nugaros riesta uodega, kuri būdinga šiai šiaurinių šunų grupei (p. 46–47).

Bišonfrizo uodega visada užriesta virš nugaros

BIŠONFRIZAS

Pastaraisiais metais bišonfrizas („garbanotas kambarinis šuo") darosi vis populiaresnis, ypač JAV. Bišonas yra prancūzų ir belgų veislė, panaši į mažą pudelį. Ir nors jis tikrąja žodžio prasme primena žaisliuką, tai guvus mažas šuo, mėgstantis žaisti.

Baltas kailis turi labai minkštą pavilnę ir viršutinį, garbanotų švelnių plaukų sluoksnį

Neveisliniai šunys

ŠUNŲ VEISLIŲ IŠVEDIMAS ĮVAIRIEMS TIKSLAMS – medžioklei (p. 40–41), ganymui (p. 42–43), sargybai (p. 44–45) arba sportui (p. 46–47) – buvo ilgas ir lėtas procesas, trukęs daugiau kaip 5000 metų Tačiau dauguma pasaulio šunų yra mišrūnai, arba „neveisliniai" šunys. Tai šunys, kurie mišrinosi vieni su kitais gaivališkai, skirtingai nuo grynakraujų šunų (p. 48–59) – tos pačios veislės šunų, kuriuos veisė žmogus atrankos būdu. Visos 400 pasaulyje gyvuojančios šunų veislės gali mišrintis tarpusavyje, nes visos jos yra kilusios iš vilko (p. 8–9) ir todėl visos priklauso vienai rūšiai. Bet praktiniu požiūriu, aišku, būtų sunku danų dogui poruotis su mažyčiu pekinu. Vis dėlto, būta daugelio sunkiai įsivaizduojamų mišrūnų, tokių kaip takso su vokiečių aviganiu. Dažnai sakoma, kad neveisliniai šunys yra nuovokesni už grynakraujus, tačiau labai tikėtina tai, jog jų elgsena tiesiog yra daug įvairesnė, nes jie paveldėjo kelių skirtingų veislių geruosius bruožus.

TUPINTIS ŠUO
Šis mišrūnas nekantriai laukia pelnyto apdovanojimo.

VIENAS MILŽINIŠKAS ŠUOLIS
Šiuose penkiuose paveikslėliuose (dešinėje) pavaizduoti judesiai, kuriuos šis mišrios veislės šuo atlieka šokdamas per kliūtį. Pusiausvyrai išlaikyti ypač svarbi yra šuns uodega.

Į viršų lenkta uodega padeda šuniui išlaikyti pusiausvyrą

Stiprios, raumeningos kojos padeda šuniui šuolio pradžioje pašokti aukštai virš žemės

Teisinga pasiruošimo šuoliui stovėsena

GERAS ŠUO!
Šuns dresavimas, norint įdiegti gero elgesio įgūdžius, gali būti ilgas ir sunkus procesas – šis vaikas tą žino. Bet galų gale jie abu gaus savo atpildą.

„JO ŠEIMININKO BALSAS"
Šį anglų dailininko Fransio Baro (Barraud; 1856–1924) paveikslą už 100 svarų sterlingų nusipirko gramofonų bendrovė. Šuo, vardu Niperis, buvo paties dailininko ir buvo mišrūnas, turėjęs nemažai bulterjero kraujo. Šis nuostabus paveikslas ir jo reklaminė frazė 1910 m. užregistruoti kaip bendrovės ženklas ir iki šiol žinomi visame pasaulyje kaip garsios įrašų bendrovės simbolis.

Stiprios, proporcingos kojos

ANT BŪDOS STOGO
Snupis – visame pasaulyje mėgiamas animacinio filmo šuo – yra daugiausia biglis ir dar truputį kažkas. Kiekvieną savaitę humoro laidose jam nutinka daugybė juokingų nuotykių, bet, kaip ir dauguma šunų, jis mėgsta miegoti ir sapnuoti, ypač ant savo būdos stogo.



LAUKIANTIS DRAUGO
Vizginama šuns uodega reiškia draugišką gestą kitiems gyvūnams arba žmogui. Ši maža namų numylėtinio šuns terakotinė figūrėlė, padaryta 500 m. pr. Kr., buvo rasta Vidurinėje Graikijoje, Beotijoje.



GERIAUSIAS ŠUNŲ DRAUGAS
Šis gyvas paveikslas *L'Ami des Bêtes,* tapytas prancūzų dailininko Konstantino Manjero (Magnier) buvo išspausdintas 1910 m. Jame vaizduojamas senas valkata, besidalijantis kukliu maistu su savo vieninteliais draugais – daugybe benamių šunų.



Budrios ausys

Akys žiūri tiesiai į priekį

Nasrai praverti, kad įkvėptų daugiau oro





KAD BŪTŲ VĖSIAU
Šis patrauklus mišrios veislės šunytis (p. 20–21) laižosi nosį, kad atsivėsintų karštą vasaros dieną.



Kai šuo paliečia žemę, uodega išsiriečia lanku virš nugaros

Šuolio pabaigoje priekinės kojos tiesios, o pėdos tvirtai remiasi į žemę





Blizgančios, budrios akys

Vidutinio ilgio kailis – nei per trumpas, nei per ilgas

Aiškiai apibrėžti kūno kontūrai

Nuostabios formos nosis

Gražios, išraiškingos ausys

MARGA DRAUGIJA
Šie neveisliniai šunys neturi jokių išskirtinių fizinės formos ar paskirties ypatybių, tačiau jie bus draugiški, ištikimi ir puikūs savo šeimininkų kompanionai. Jau nekalbant apie žavius individualius jų bruožus, neveisliniai šunys dažnai yra ištvermingesni, geresnio būdo, atsparesni ligoms ir labiau prisitaikantys už savo grynakraujus gentainius.



ŠUNELIUI LAIKAS PRAUSTIS
Ši maža mergytė labai rūpinasi savo numylėtinio švara.

Šuns priežiūra

ĮSIGYTI IR AUGINTI ŠUNĮ turėtų tik tie, kurie pasirengę laikyti gyvūną visą jo gyvenimą – beveik 17 metų. Pirmaisiais metais šuniuko dresavimas mažai kuo skiriasi nuo vaiko auginimo, o kai kuriais atžvilgiais tai kur kas lengviau, nes šunį galima daug greičiau išmokyti neteršti namų negu vaiką. Reikia atsižvelgti į kiekvieną šuns poreikį, bet tuo pačiu metu šuo turi būti išmokytas žinoti savo vietą šeimininko šeimoje. Šuo niekada neturėtų būti paliktas vienas ilgiau nei kelias valandas. Jam reikia švaraus geriamo vandens, reguliaraus maisto nustatytomis valandomis (derinant su šeimos dienotvarke) ir kietų sausainių arba kaulų pagraužti, kad jo dantys būtų nuolat švarūs. Visus šunis reikėtų gydyti nuo vidaus ir išorės parazitų (kaspinuočių, blusų) ir paskiepyti nuo ligų, pavyzdžiui, šunų maro, o tose šalyse, kur pasitaiko, – nuo pasiutligės.



1. Pasirengęs ir laukia kailio dailinimo procedūros



2. Nevisiškai apkirptas pudelis



3. Papilvės kirpimas



4. Labai šlapias pudelis po maudynės



5. Uodegos dailinimas



6. Galutinis rezultatas

KRUOPŠTUS KAILIO DAILINIMAS
Pudelis buvo išvestas kaip vandens šuo (p. 54–55), ir kad nesusiveltų, jo kailis būdavo kerpamas. Šiandien dauguma pudelių laikomi bendravimui, tačiau jų kailis vis tiek turėtų būti nuolat kerpamas – ne tik dėl parodinių standartų, bet ir dėl to, kad šuniui būtų patogiau.


Indas su vandeniu visą laiką


Indas su sausais, traškiais grūdais


Įvairūs šunų sausainiai



LAIKAS MIEGOTI

Kaip laukinis vilkas turi savą gūžtą, taip ir kiekvienam naminiam šuniui reikia atskiro guolio. Tai gali būti pintas krepšys, patiesalas arba senas, šuns pamėgtas krėslas.


Šunyčio kramtalas


Šepetys ir šukos


Mėgstami žaislai


Pavadėlis

Antkaklis

Pagrindinės šuns priežiūros priemonės


Tankų pudelio kailį reikia itin kruopščiai prižiūrėti


Dantų valymas


Nagų karpymas


Plaukų kirpimas tarp nagų



BENAMIAI ŠUNYS

Pasiklysti arba būti apleistam šeimininko šuniui yra pats baisiausias įvykis, koks tik gali jam nutikti. Jei pasiklydęs šuo nugabenamas į benamių šunų prieglaudą, jis tampa labai neramus ir pasimetęs. Šuo niekada neturėtų būti išvarytas į gatvę. Jei nebeįmanoma jo ilgiau laikyti ir jei nepavyksta rasti jam naujų namų, tada geriausia yra paprašyti veterinarijos gydytojo jį užmigdyti.



NUGALĖTOJAS YRA...

Šunų parodos rengiamos per pastaruosius šimtą metų. Šunų demonstravimas per parodas palaiko veislių standartus, leidžia suinteresuotiems žmonėms susieiti ir aptarti savo laimėjimus bei problemas. Vis dėlto parodoms nustatyti veislių požymiai ne visada būna šuns labui – uodegos kirpimas, arba trumpinimas (p. 44–45), atima svarbiausią šuns bendravimo priemonę, be to, sutrikdo šuns pusiausvyrą bėgant.

PAVARDĖ .... TEL. ......
ADRESAS ....



ATPAŽINIMAS

Kiekvienas šuo turi nešioti savo šeimininko pavardę ir adresą. Jie gali būti išgraviruoti ant ženklo, pritvirtino prie šuns antkaklio, arba tai gali būti kodas nedidelės tatuiruotės pavidalu.

Rodyklė

Padėka

Leidykla „Dorling Kindersley" norėtų padėkoti:
Trevor Smith's Animal World, V. Battarby, R. Hills, E. Mustoe, H. Neave, D. Peach, R. Ramphul, S. Renton, S. Surrell, J. Williamson ir J. Young už šunų paskolinimą fotografuoti.
Augsburgo, Duisburgo ir Osnabriuko zoologijos sodams už laukinių šunų parūpinimą fotografuoti.
J. Larner už skyrių apie kailio priežiūrą.
Didžiosios Britanijos šunininkystės klubui ir Mrs. R. Wilford už informaciją apie veisles.
Gamtos istorijos muziejaus darbuotojams ir R. Loverance iš Britų muziejaus už konsultacinę pagalbą.
J. Gulliver už pagalbą pradedant rengti knygą.
C. Carez, B. Crowley, C. Gillard, T. Keenes ir E. Sephton už redakcinę ir apipavidalinimo pagalbą.
J. Parker už rodyklės sudarymą.

Iliustracijos:
E. Sephton, J. Kaiser-Atcherley

Iliustracijų šaltiniai:
v = viršuje, a = apačioje, c = centre, k = kairėje, d = dešinėje

Advertising Archives: 60ak, 63ak
Allsport: 46ck; / Bob Martin: 15cd
American Museum of Natural History / A. E. Anderson: 9vk; /Logan 9cv
Ancient Art and Architecture Collectoin: 49ack
Animal Photography / Sally Anne Thompson: 39vd, 45vd, 45ad, 50c
Ardea, London / Eric Dragesco: 25vk; /Ian Beames: 35ad; /Jean-Paul Ferrero: 22v, 37ck, 56c; /Kenneth W. Fink: 20vk, 31ad; /M. Krichnan: 36cak; /S. Meyers: 28vk
Australian Overseas Information Service, London: 37vd
Bridgeman Art Library: 6vk, 6–7v, 7vd, 40ck, 41vk, 41vd, 42vd; Cadogan Gallery, London: 18ck; Oldham Art Gallery, Lancs: 46vd; Rafael Valls Gallery, London: 55vk
British Museum: 33vk, 34ad, 35ck, 35ak; Mseum of Mankind: 26ad
Jean-Loup Charmet: 19vk, 51ak, 58cd, 61vd
Bruce Coleman/John M Burnley: 19vk; /Jessica Ehlers: 36ak; /Jeff Foott: 32ck; /Gullivan & Rogers: 33ad; /F. Jorge: 32vd; /Leonard Lee Rue: 25vc, 29vk
Columbia Pictures Television: 39vk
Sylvia Cordaiy Photo Library: 36cad
Cyanamid (UK) /Animal Health Div: 11a
C. M. Dixon: 36vk
EMI Records: 60cd
English Heritage/Keith Hobbs" 52cd
e. t. Archive: 48ak
Mary Evans Picture Library: galinis viršelis ck, 10vk, 16ak, 21c, 22ca, 44ak, 47ak, 48vk, 48vd, 53vc
Marc Henrie, ASC (London): 42vd
© Hergé: 47cd
Michael Holford: priekinis viršelis ad, 4ad, 34ak, 38ck, 58ak
Hutchison Library/H. R. Dörig: 32vk; /R. Ian Lloyd: 35vk
ILN Picture Library: 53ck, 56ad
Image Bank: 12vk, 30vk
Imperial War Museum: 44vd
Dave King: 10ad, 13cvk, 39avd, 42ak, 45cd, 48ck, 51vk, 52vk, 52–53v, 53c, 54vd, 54ak, 57vk, 61ak
Kobal Collection: 42vk; /Avco Embassy: 23ad; / Twentieth Century Fox: 49vk
Michael Leach: 29ca
Leeds Castle Enterprises Ltd: 35ac
Macmillan Inc: 8ad
National Archive of Canada /Karen E. Bailey (C-137830): 57a
National Portrait Gallery: 56vd
Natural History Museum Pubs: 9ad
Peter Newark's Pictures: 25c, 29cd
NHPA /Michael Leach: 36cvk; /Mandal Raijit: 27ak
Robert Opie Collection: 44vk, 50vk, 54cd, 62vk
Oxford Scientific Films /O. Newman: 25cd
Planet Earth Pictures /J. R. Bracegirdle: 24ac; /Jim Brandenburg: 11cd, 23ak; /J. Scott: 21vk
Axel Poignant Archive: 36ad
Retrograph Archive/Martin Breese: 14vd, 20vk, 42ck, 44ad, 46vk, 50ck, 53cd
Gary Santry: 61cd
Science Photo Library/John Sanford: 8vk
South American Pictures/Tony Morrison: 33ak
Tate Gallery: 59vd
Tring Museum: 7ak
© 1990 United Feature Syndicate, Inc: 60ad
F. R. Valla: 35cd
V & A Museum: 29ad, 56vk, 58vk
Werner Forman Archive: 23cv, 24vd, 41vc, 54vk
Zefa Picture Library: 47ck
© Dr. Erik Zimen: 18cvd, 19vd, 21ck, 23vd






ŠUNYS

Ši savita ir įspūdinga knyga – tai naujas žvilgsnis į nuostabų visos šunų šeimos pasaulį.

Puikios spalvotos šunų, vilkų, šakalų ir lapių fotografijos pateikia nepakartojamą šunų šeimos istoriją ir evoliuciją, parodo, kaip jie tarnavo žmogui per visą istoriją.




PAMATYSITE
seniausias žinomas naminio šuns liekanas • nuostabią pilkąją lapę • retą paprastąjį šakalą • staugiantį vilką • kaip plaukia šuo • lapę su šikšnosparnio ausimis • eskimų šunį rogių kinkinyje



SUŽINOSITE
kodėl šunys ir vilkai medžioja gaujomis • kaip šunys „kalba" ausimis ir uodega • kaip prižiūrėti namie auginamą šunį • kaip šunys buvo naudojami valgomiesiems trumams ieškoti

IŠSIAIŠKINSITE
kaip buvo išvestos tam tikros naminių šunų veislės • kokia yra vilkų gaujos hierarchija • kaip šunys buvo apmokomi padėti žmogui • kodėl hiena nėra šuo • kuriems šunų šeimos atstovams gresia išnykimas

ir daug daug kitų įdomybių

ISBN 9986–02–509–5




A DORLING KINDERSLEY BOOK



